VIII

Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 10 АВГУСТ, 1985 ШУ. ● № 96 (7131). ● Мах 3 кеп.

ГАЗЕТИ ЖУРНАЛИ — ХIАРА ДЕЗАЛА

ЦхьоалагIча августе вай мехка дIадоладеннад газеташтен журналаштен язлулга. Из лоархIаме кампани укх шера чакхйоал парте XXVII съезда баха ма боагIара накъабаха кийчлуча советски наьха къахьегамен политически хьинар геттара айденнача хьале.

Ер шу къаьстта белгала да. Парте аргIанара съезд гулъярах, цунна кийчо ярах а из чакхъяккхарах а дешаш дийцача КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленумах Iалаьмате йоккха политически событи хилар. Iилман-технически прогресса ларда тIа мохк социально-экономически дегIабоалабара декхар оттадир цо.

Iилман-технически прогресс сихъяра дешаех дукха ха йоаццаш КПСС ЦК хиннача совещане белгал ма даккхара, дуккьал халкъа боахам айбара темпаш сихъярах лаьтта Iац декхар. Дувцар да кердача тайпара экономика айярах, из интенсивни наькъа тIа яккхарах, стратегически лоархIамеча лостамех ма хулла сихагIа дIахьалхашкахьа ахарах, производства структура эргаяккхарах, доал дара толашагIа йола формаш юкъейоалаярах, социальни проблемаш тIа-тIа дикагIа къестаярах. Экономика сихагIа дегIайоалаяра лоаттабеча къовсаме хьалхарча даькъе де дезар фуд аьлча, из да еррига организационни, экономически, социальни тароаш оарцагIйоахилга, массанахьа порядок хулийтилга, хIара коллективе къахьегамен производственнии дисциплина чIоагIъелга.

Уж деррига гIулакхаш кхоачашдеча геттара боккха ба советски кепайоазон лоархIам. КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа кхы хьем ца беш цун решенеш кхоачашъяра оарцагIъяьлар вай пресса. Газетий оагIонаш тIа керттера моттиг дIалаьцар Iилман-технически прогресс сихъяра, производства культура айяра дешаша. Журналисташа а рабселькоровски активо а хIара балха моттиге дисциплина чIоагIъяра тIагIертта къовсам лоаттабу. ЦхьайтталагIа пятилетка чакхъяла кхо бутт совгIа мара ха йисаяц. ХIара предприяте, колхозо, совхозо ший планаш а социалистически декхараш а толаме кхоачашдара къахьегамхой тIахьех кепайоазоно.

Укх шера партийни органашка чакхъювл отчеташи хоржамашн. Царех яздеш газеташа чIоагIа теркам тIабохийт уж корта болаш, критика а самокритика а йолаш, производства дегIакхувларгйола керда наькъашн таронаши хьагучаякхара.

Советски наьха вахар унахцIена хилийтар, малараштен алкоголизманен дукьала лира къовсам лоаттабар, цох доала зе дIадовзийтар дерригача халкъа гIулакх лерхI вай парте а правительства а. Цох йола материалаш дукха кепаетт газеташа.

Коммунистически парте XXVI съезда а цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий а решенеш толаме кхоачашъяра Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой оарцагIбоахача областной партийни организацена доаггIаш дола новкъостал де гIерт «Сердало» газета коллектив а цун авторски актив а. Укх тIеххьарча хана дукхагIа теркам тIаухийт юххьанцарча партийни организацей а партийни комитетий а стиль тоаяра, цар денал айдара, коммунистий авангардни лоархIам лакхбара, къахьегама, идейно-политически а нравственни а кхетам лулга тоадара. Даьхенна боарам боаццаш мутIахьа хургболаш кагирхошта кхетам балара, массе а метте порядоки дисциплинией чIоагIъяра. Газет дешараштa езаеннай «Болхлочун уйлаш», «Вай — производства дай», «Керттердар — бехктокхами дисциплинией», «Партийни вахар: балха стиль», «Письмон лерагIа», «Малара дукьала — лира къовсам», «Iилман-технически прогресс сихъяра наькъагIа», «Оарц дала!» яха а кхыйола а рубрикаш.

Цунца цхьана журналисташа а штате боацача корреспонденташа а чIоагIа йоакхо ю нах коммунистически кхетам болаш хьалкхебара, пролетарски интернационализма идеяшта, вай мехкарча халкъий дохаргдоацача доттагIала пропаганда яра, къахьегамхошта патриотически а атеистически а кхетам лулга тоадара.

Газета хIара номер тIа хул социалистически яхь вIаштIехьъяккхарах, хьалхалаттарий опытах, цох пайда эцарах йола материалаш. 1984 шера социалистически яхьа дешаш газеташ тIа, журналаш тIа, телевиденен радиои гIолла дикагIа хьан дувц хьажара кхайкаьча Ерригсоюзни конкурса итогегIа «Сердало» газета редакце коллективана еннай СССР журналистий Союза ахчан премии Сийлен грамотен.

Вахарца гIа бахар, укх шера а цхьайтталагIча пятилетка а планаши социалистически декхараши кхоачашдара республика къахьегамхой хьинар тIадерзадар, советски наьха вошал чIоагIдара даим йоакхо яр, вай заманца тарлуш доаца гIулакхаш леладераш хьагучабахар, дика мел дар а керда мел дар а хьаллацар — ший керттера декхар лерхI редакце коллективо.

Партийни организацеша, «Союзпечата» болхлоша деррига а де деза хIара дезала шийна дукхагIа деза газет а журнал а язде йиш хилийтара. ХIанз, кхапкара балхаш сихденнача хана, дукха нах боахк ялат а баьцадаараш а чуэцаш, доакъар Iалашдеш. Цудухьа общественни хьисапе кепайоазув дIадоаржадераш шоаш дIааха беза нах болчча, царна эшаш дола новкъостал де деза.

Газеташтен журналаштен язлулга кхы тIехьа а ца тетташ, хIанззе дIадоладича бакъахьа да хIара предприяте, организаце, учреждене. Цу гIулакха даим тIахьожам лоаттабе беза партийни организацеша.

Газеташ тIарен журналаш тIарен хIара дийнахьа дукха керда хIамаш довз советски наха. Цудухьа геттара лоархIаме да уж хIара дезалга дIакхачийтар. ТIаккха мара дизза вIаштIехьдаргдац газетий Коммунистически парте решенеш кхоачашъяра коллективни пропагандиста, агитатора, организатора шоай декхараш толаме кхоачашде.

7-гIа декада

ДИКАГIА ГIУЛАКХ ДУ ПАССАЖИРАШТА

КПСС XXVII съезда сийленца накъабахара шоай еррига тароаш оарцагIа яьхай «Чечингавтотранс» территориальни объединенена чуйоагIача шоллагIча пассажирски автотранспортни предприяте водителаша. Цудухьа цхьаккха бутт дIабахийтац цар шоаш тIайийца декхараш тIеххоачаш ца деш. Пассажираш дIа-юха бигара ворхI бетта план дикка тIеххоачаш а яь, заданел совгIа цар яьй 1034,5 эзар пассажиро-километр. Планал совгIа яь валови доходаш 67,9 эзар сома маьха я.

Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план пхиъ-ах процент тIеххоачашъяьй. Ер шу доладелча денз предприяте водителаша кходаьд 35,3 тонн бензин, 18,2 тонн дизельни доагор, кхыйола материалаш.

Парте аргIанарча съезда сийна яьржача яхье хьалхара моттиг а луш, карара кара тела ЦIе вымпел еннай Турчеников Александр керте латтача бригадана. Водителашта юкъе яьржача яхье котбаьннаб Усманов Ахьмад, вежарий ДудаевгIар Хьажмурди Хьажбикари, Халеев Евгений, Могилин Дмитрий, кхыбараш.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

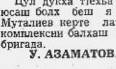
Коммунистий форума бизза накъабахара кхы а доккхагIа декхараш тIайийцача ГI. Ахриева цIерагIча назрановски «Электроинструмент» завода болхлоша дикача хьоккхамашца чакхбаьккхар укх шера ворхI бутт. Продукци маьхала яккхара план 101 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа арахийцай массехк эзар сома маьха электросверлилкаш, кхыйола продукци.

Хьалхарча пхе декадагIа вIаштта хьалхара моттигаш яьхай Оздоева Хьава керте латтача сборочни участка коллективо.

Цу бригада болхлоша лаьрхIад съезд хьаеллача денга шийтталагIча пятилетка хьалхарча шера 3 бетта план кхоачашъе.

Цул дукха тIехьа ца юсаш болх беш я М. Муталиев керте латта комплексни балхаш ду бригада.

У. АЗАМАТОВ.

Грозненерча цIенош деча комбинате дикагIа лоархIачарех я цIи хезача гIишлонхочо А.-Г. Цечоева кулгалду комплексни бригада.

КПСС XXVII съезда сийна йолча яхье а этта дог хьеста толамаш доах бригада укх деношка.

ДIабахача ворхI бетта планал совгIа лакхъенна къахьегама овсарле 7 процентага кхаьчай, цунца цхьана дикка лоацъяьй бригаде пайда ца эцаш зехьа йовш йола балха ха.

Дукха нах ба бригаде шоай хьаьналча къахьегамца уллуврча новкъосташта хьокхам телаш. Царех хIаране караерзаяьй массехк смежни говзал.

ХIанз А.-Г. Цечоева бригада Первомайски улицагIа 212 квартирах латта наха чубаха цIа хьалдеш я. Цо дош деннад деррига гIишлон-монтажни балхаш дара план стахановски болама 50 шу дузача денга кхоачашъе.

СУРТА ТIА: (аьттехьара аьрдехьа) РСФСР а Нохч-ГIалгIай АССР а заслуженни гIишлонхо А.-Г. Цечоев, электросварщик Ш. Юнусов.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

(Цейна хетаяь материалаш еша 2-ча оагIо тIа).

Кхоана — гIишлонхочун Ди

КПСС обкома пресс-центро хоам бу

ТЕЛЕФОН 2-66-72

Паччахьалкхен хьалхашкара декхар кхоачаш а деш республика дукхагIча районаша чакхъяьхай ка бола ялат дохкара планаш. Царна юкъе я Шалински. Грозненски, Наурски, Сунженски, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски районашкара колхозаши совхозаши. Ялат дохкилга дIахохьош да. Паччахьалкхен амбарашка дIачудениача кIих 60 процент хулаш дар маьхерча сортах да.

ТIехьадусараш а долаш да. Приемни пункташка ялат дIадахьийтара сухал бац Малгобенски, Надтеречни, Назрановски районашкарча боахамаша. Ший ханнахьеи хила дезача боарамен ялат кийчдара хьатташкара балхаш леpттIа вIаштIехьдаха деза.

Бокккъонца болча даьша йоккха йоакхо ю шоалагIа дIайийнача культурай чотагIа шортта доакъар Iалашдара. Уж дIаера йола планови заданеш хIанзале кхоачашъяьй Грозненски, Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Малгобенски, республика кхыча районашкарча боахамаша. Цхьабакъда, Наурски района боахамаша планагIа дIае езарех хIанз а 1000 гектар культураш дIайийнаяц, Сунженски районо — 2,2 эзар гектар; хIаьта шоалагIа дIае езарех ах даькъа тIа мара дIайийнаяц уж Шелковскойи Назрановскии районашкарча боахамаша а. БIарчча республика хьанийцача 43,4 эзар гектара тIа дIайийнай культураш, планагIа дIае йоагIараш 52,8 эзар гектар йолаш.

АргIанара хьувкъам хьалкхебара йола лард август бетта деношка йолл. Темпаш лоха йолаш оах лаьтта. ХIаьта къаьстта — зяба дар. Нагахьа санна гурахьа ка бола ялат дIадера планагIа хила доагIачох 40 процент лаьтта кийчдаь дале, зяба дар аьхадац 17 процент мара.

ТIехьатетт Наурски района боахамаша. Укхаза 900 гектар мара аьхаяц зяьб, планагIа аха йоагIар 12700 гектар йолаш. Кхы а кIезигагIа да бIаьсти культураш дIаера Грозненски района боахамаша кийчдаьр: аьхад 3200 гектар, планагIа аха доагIар 32400 гектар йолаш.

Никъ — интенсификаци

ШИЙТТАЛАГIЧА ПЯТИЛЕТКЕ IИЛМАН-ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС ЕЛГА СИХДАРА ГРОЗНЕНСКИ «ПРОМАВТОМАТИКА» НПО КОЛЛЕКТИВО ТIАЙИЦА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ.

Грозненски «Промавтоматика» яхача Iилман-производственни объединене болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха кIоаргга кхетаеши массене могаашн тIайийцай парте ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенеши Iилман-технически прогресс яра дешашта хетаяьча КПСС ЦК совещане материалаши.

Мохк социально-экономически дегIаккувлар сихдара парте дIаболабаь никъ чакх а боаккхаш, объединене коллективо ший де низ мел кхоачар ду производства эффективности продукце дикали кхы а лакхъяра, ма могга дукхагIа йоагаш йолча тароехи кхоачамехи пайда ийбара, 1985 шереи бIарччача цхьайтталагIча пятилеткаи планови заданеши тIайийца социалистически декхараши ханал хьалха кхоачаш а деш, парте XXVII съезда сийленца накъаяхара.

Парте политика массене а къоабалъелга дIа а хойташ, легкови автомобилаш еча Волжски объединене коллектива инициатива хьал а лаьца, Грозненски «Промавтоматика» Iилман-производственни объединене болхлоша, специалисташа, Iилмахоша декхараш тIайийцад Iилман-технически прогресс елга сихдара, производство дегIайоалаяра, хьатIайоагIача пятилеткагIа объединенена оттаяьча контрольни цифрех лаьрхIачул цун эффективность лакхъяра кхы а доккхагIа толамаш даха:

— «Промавтоматика» НПО опытни завод шерьяреи керда техника юкъейоалаяреи чотагIа цун низ шийтталагIа пятилетка чакхйоалача хана 2,2-за совгIа боккхагIа хилийта, контрольни заданел совгIа кхы а цхьа миллион сома маьха продукци арахеца;

— завода болхлоша, гIулакхерча наха объединене институтеи специальни проектно-конструкторски бюрои Iилмахошца, инженерно-технически болхлошца цхьана творчески болх а беш, еррига ара мел хецаш йола продукци эргаяккха а модернизаци е а, цу гIулакха лаьрхIа управлене системай отечественни хоадамболлаш йола керда микропроцессорни элементни база вIашагIйолла, кхыйола технико-экономически характеристикаш тоаярца цхьана, арахецача продукцега дIадода металл 2,5-за кIезигде, дIайода энерги шозза кIезигъе;

— халача къахьегама процессашта комплексни механизаци автоматизаци яра производствана юкъейоалае манипуляторашн роботаши, долче деррига кулг-кара ду балхаш 1,2-за кIезигделга Iалашде;

— Iилман къахьегама овсарле дIахо лакхъе, цудухьа 1986 шере а автоматизированни проектироване средствашка бакхха кийчдеча Iилман-тохкамеи опытно-конструкторски балхий боарам, хIаьта шийтталагIа пятилетка чакхйовлача хана из хьокхам 20 процентага дIакхоачабе, платаш печатни хьисапе вIашагIъеххара автоматизированни система болх бе йолаялийта, 1986 шера денз управлене автоматизированни системаш потребителашта комплектех лоаттае;

— халкъа эша тоeараш дукхагIа арахеца, шийтталагIа пятилетка чакхйоалача хана 2-5-за дукхагIа уж хьаде;

— производства эффективность лакхъяра, социально-культурни мероприятей фонда средстваш дукхагIа хилийтара чотагIа Каспийски форда йистеи Къулбаседа Кавказа лоамашкеи базаш хьалъе а йолчарна реконструкци е а.

«Промавтоматика» НПО болхлой, гIулакхерча наьха собране дийца а дийца тIайийцад социалистически декхараш.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос шийй аргIанарча заседане дийцар мехкдаьтта, конденсат, газ яккхара хьакъехьара СССР энергетически программа кхоачашъелга Iалашдергдолча Малхбузен СибарегIен мехкдаьттаи газеи промышленность 1986 — 1990 шерашка комплексни дегIайоалаярах дола дош. ЙоагIаш йола мощносташ болх бе йолаялийта, кхарча пятилеткерчул мехкдаьттагазови комплекса объекташка 1,6-за дукхагIа гIишлошъяра-монтажни балхаш хилийта лерхI. Мехкдаьттан газовии промышленноста объекташ электричестваца тешшаме Iалашъелга лакхдергдола гIулакхаш а транспортни гIишлош хьалъяра шерра программа а белгалъяьй. Къаьстта теркам тIабохийтаргба Iилма-технически прогрессана карагIдаьннарех шерра пайда эцара, къахьегама овсарле лакхъяран ресурсаш а энерги а кхояра гIулакхаш кхоачашдаран, хIанзара мехкдаьттагазопромысловии оборудованни технологически установкаши дикка дукхагIа арахецара. Малхбузен-СибарегIен мехкдаьттагазовой комплекса районе шийтталагIча пятилетке дукха хьалдергда нах чубаха цIеноши социальни а культурно-бытовой а гIулакхашта лаьрхIа йола объекташи. Малхбузен СибарегIа нах чубаха цIеноши комплексе социальни а культурно-бытовой а гIулакхашта лаьрхIа йолча объекташца хьалдаран автомобильни наькъаш даххаран юкъе Украина, Белоруссе, Узбекистана, Казахстана, Грузе, Азербайджана, Латве, Молдаве, Литва, Армене, Туркменистана, Эстоне Компартей ЦК-айи Министрий Советийи, парте Московскии Ленинградскии горкомийи горисполкомийи, Российски Федераце КПСС обкомий шийтталагIча пятилетке цу республикайи городийи гIишлош еча организацеша дакъа лоацаргхилара инициатива могаяьй.

Укх шера июле Новосибирске СибарегIен производительни низаш дегIадоаладарен Iилма-технически прогресс сихъяреи хьакъехьа хиннача Ерригсоюзни конференце Iилмахоша, партийни, советскии боахамеи органий викалаша йоалаяьча предложенешка хьежаб. Бакъахьа хеташ могадаьд царга хьожилга а шийтталагIча пятилеткен 2000 шерага кхачалцеи мохк социальнии экономически дегIабоалабара Керттера лостамаш оттадеча хана парех пайда эцилгеи.

1986 — 1990 шерашка халкъа эша тоеараш арахецара белгалду боарамаш Iалашдара химически хьоасаши таьши, синтетически красителаш, текстильно-гIо дара веществаши царна эша бийдали дукхагIа хьаяра дола гIулакхаш могадаьд.

Хьайбаш 1984 — 1985 шерашка толаме Iангара дахара, хьайбашкара йоала продукташ дукхагIа яхара а эцара а тIехьа лаьттача Ерригсоюзни социалистически яхьа итогех бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцам тIайийцаб. КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамоташ еннай колхозий, совхозий, боахамашта юкъерчеи кхычеи предприятей а организацей а 1000 коллективана, юртарча 200 райнна, 34 автономни республикана, краяна, областа, ялх союзни республикана а: РСФСР, Украински ССР, Белорусски ССР, Грузински ССР, Молдавски ССР, Латвийски ССР.

Жилищно-коммунальни гIулакхий хьакъехьа дувцаш гражданаш халкъа депутатий Советашка ахарах долча дешага хьежаб. Цар дувцараш тIа раьза болаш хьехаду мехка нах чубаха гIишлош хьалъяра а коммунальни боахам дегIабоалабара а программа кхоачашъеш хилар. Цар тIа иштта хьахьекхад цу хьакъехьа дола кхоачамбоацараш, жилищни фонда ремонт ярца, из делаярца, бахача наха коммунальни гIулакхаш дарца а дувзаденна дешаш къоастадеча советскии боахамеи органий цхьаболча кулгалхоша бюрократически гIулакх лоаттадара факташ. Цу тайпара дола хIамаш цIендаь дIадаха дезаш оттадаьд министерстваштеи ведомстваштеи, моттигерча советскии боахамеи органашта тIадиллад городской боахама гIишлош хьалъярен уж болх бе йолаялийтареи планаш дувцилга йоаццаш кхоачашъелга Iалашде, нах чубахача фонда, инженерни системашта эксплуатаци ечара а ремонтни балхаш дечара а кхоачамбоацараш дIадаха, Iай болх бара уж дика кийчъелга вIаштIехьдаккха.

Политбюрос ладийгIар Хельсинке кхыча мехкашцарча гIулакхий министраш Европа кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладареи дешай хьакъехьарча Совещане Заключительни актана кулгаш яздаь 10 шу дизара хетадаь вIашагIкхийттача юкъе СССР делегаце дакъа лацарах Э. А. Шеварднадзе баьча хоамага.

ВIашагIкхетаро хьахьекхар Европерча халкъий кхерамзле Iалашъяра, деррига доакъошка тешам чIоагIбаран вIаши ду гIулакхаш дегIадоаладаран, паччахьалкхенашта юкъерча отношенешка кхохкам ца хулга меттаоттадара тIаерзаяь йола Советски Союза, кхыча социалистически мехкий хьинаре политика халкъий хьашташа ма яххара хилар. ДукхагIйолча паччахьалкхенаша дика могаеш ювцаш хилар. Цунна тешал ду КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева цхьаккха тайпа ядерни лелхамаш дергдоацаш Советски Союзо цхьан оагIорахьара мораторий оттаеш хилара яь заявлени шерра дика могаеш хиларо а.

Хельсинке вIашагIкхетарах Европе меттел дунен халкъашта юкъе а боккха лоархIам бола событи хилар. Заключительни акта принципаш вахаре мегаш хилар чIоагIдир. Цо новкъостал дир Европерча паччахьалкхенашта юкъерча гIулакхий дика тенденцеш дегIайоалаяра. Уж тешаме кхоачашъеш дIаяхьаро хIанз къаьстта дIадех дакъа лоацаш хиннача ерригача паччахьалкхенаша машарен халкъий кхерамзлени хьаштий духьа дукхача оагIорахьарча а шин оагIорахьарча а кIийлен тIа низ тIабахийтар.

Политбюрос могабир вIашагIкхийттача советски делегаце баь болх, цига Э. А. Шеварднадзе Финлянде паччахьалкхен деятелашца, вежарашха долча социалистически мехкий, Малхбузерча Европа цхьайолча паччахьалкхений, США-и Канадаи кхыча мехкашцарча гIулакхий министрашца даь къамаьлаш.

КПСС ЦК Политбюрос иштта дийцар промышленноста цхьадолча доакъой балха, къахьегамхой материальни хьал тоадара, хIаьта иштта вай мехка арахьарча политика а цхьадола дешаш.

Люцерна ги дукхагIа даккха

БАЛХАШ СИХДАЬД

Укх шера гина лаьрхIа 910 гектара тIа шоаш хьалхкхеаь люцерна сихбенна чуэцаш боахк Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза къахьегамхой.

Кхойтта комбайн йоалл болх беш. Шоайла социалистически яхье а баьнна къахьег из хьокхаши хьалъэцаши боахкача механизатораша. ХIаьта царна юкъе дикагIа болх бу Козлов Ивана, Джабраилов Арзе, Слюсарев Александра, Мороз Алексея. Дийнахьа цаIи ахи балха норма кхоачашъю царех хIаране.

Ца соцаш болх беш я ги хьакъоастадеши из цкъарчоа цIендеши йола лини. Цига къахьегаш ба А. Абдулмежидова кулгалдеча бригадера болхлой. Царна юкъе къаьстта белгалбаьннаб Цекарева Антонина, Сайкова Клавдия, Ирисчак Раиса, кхыбараш.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

Кхоана — гӀишлонхочун Ди

Шоай профессиональни цӀейга — гӀишлошъечун денга дикача толамашца накъаенай вай республикера эзар совгӀа сагах латта гӀишлошъерий отряд. ЦхьайтталагӀча пятилетка дӀадахача диъ шера вай республике 1,67 миллиард сома маьха гӀишлош хьалъьй. Къаьстта дегӀаденад нах чубаха цӀеноши культурно-бытовой объекташи хьалъелга. Из гӀулакх 1980 шераца ниийсдича 40 процент дегӀаденад.

Духхьал цхьайтталагӀча пятилетка шерашка бахача нахага дӀакхаьчай 16,5 эзар квартира, итташ школаш, берий бешамаш, медицински учрежденеш, кхыйола лоархӀаме объекташ.

Цхьабакъда, хӀанз а кӀезига кхоачамбоацараш ниийслац гӀишлонхой балха тӀа. Ма боаггӀара пайда эцац техниках, механизмех, чурча таронех. ХӀанз эшар да Ӏилман-технически прогресс шерра балха юкъейоалаяр, хьалхалаттараштa карагӀдаьннар массанега дӀакхачийтар.

Нохч-ГӀалгӀайчене капитальни гӀишлош хьалъечен гӀишлон материалаш хьаечен хӀанз къахьегаш 900 рационализаторн изобретатели ва, цар духхьал 1984 шера еннай 886 предложени 7 изобретении, хӀаьта царех хьахинна пайда 2,3 миллион сом да. ХӀаьта пятилетка дӀадахача диъ шера 1680 рационализаторски предложени 9 изобретении белха юкъейоалаярах хиннаб 9,6 миллион сом пайда.

Республикерча гӀишлошъераштa хьалхашка латтача керттерча декхарех да партийни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша наха юкъе беш бола политико-кхетама болх цар сакхетам лакхбара, балхаш дика дара оарцагӀа бахара тӀаберзабар. ХӀара участке, бригаде шерра йоаржае еза социалистически яхь.

Шоай хьаьналча къахьегама уллуврча новкъосташта масал тела гӀишлошъераш кӀезига бац республике. Тахан цар цӀераш яха лов. Уж ба М. Мугадаев, П. Черепнин, А.-Г. Цечоев, В. Карданьский, Ш. Хаджиев, кхы дуккха бараш.

БРИГАДИР

Школа йистелькхачул тӀехьагӀа малагӀа професси хоржаргъя-хьогӀ, яха уйла е езанзар Сайпуде. Из деша вода номер 11 йолча СПТУ. Чехка дӀадахар дешара шераш.

Училище йистейоаккхаше Советски Эскаре гӀулакх де вода Абдулвахабов Сайпуди. Цун ираза гӀишлош хьалъеча даькъе ниийслу ер. Укхаза шийй знанеш чӀоагӀъе йиш хул комсомольца. Шийй низи хьинари цо кходаьдоацилга тешал ду эскаре гӀулакх деча хана, цунна «Коммунистически къахьегама ударник» яха цӀи енна хилар.

Эскарера цӀавийраьчул тӀехьагӀа из балха вода Нохч-ГӀалгӀай гӀишлон управленена чуйоагӀача ССМУ-10. Цкъа номер бархӀ йолча СМУ каменщикаш тоъаш бац аьнна хезар Сайпудена. ХӀанз яхлагӀа шу да Абдулвахабова цига болх бу. Юххьанца денз дикача дешашца хьоавора зӀамига саг цунца болх беш хиннача наха. ХӀама хара тӀакхувш, дисциплина дика йолаш, пие де веннар дизза чакхдоаккхаш хиларца белгала вар из коллективе. Дукха ха ялале цунгара масал ийде баьлар бригаде. ХӀаьта коммунисташа шоай мугӀарашка дӀаэцача хана эггара хьалха белгалдаьккхар шийна хьалхашка латтача декхарий лоархӀам ма барра Сайпуде кхетабеш хилар.

Коммунист хинначул тӀехьагӀа цо кхетадир духхьал ше дика къахьегарах гӀулакх дaргдоацилга, бригадерча хӀара саго лерттӀа болх бара шийна бехктокхам тӀабужилга.

Цудухьа массадолча динача хӀаман инициатор хилар ах тарра вовз из новкъосташта, управлене кулгалхошта. Иштта механизмаша болх ца беш йоаккха ха лоацъяра цо еннача предложенех боккха пайда баьннаб. Цунца дагабувл къахьегама ветеранаш, цунгара Ӏомалу балха баьхка кагирхой. Массехк шу хьалха Сайпудина а хало ниийсъелча оарцагӀа баьлар уллув къахьегаш хинна йоккха опыт йола болхлой. Къаьстта доккха баркал оал цо Нохч-ГӀалгӀай АССР заслуженни гӀишлонхочоа Р. Сайфутдиновна. Цо цунна виэза саг хила новкъостал дир.

Диъ шу совгӀа ха я Абдулвахабов бригадир вола. Цу юкъа кӀезига гӀишлош хьалъьяц цуи бригада. ХӀанз уж хьалдеш ба г. Грозне 56 квартира хургйола наха чубаха цӀа.

Бригадир... Из ва шийца болх беча наьха къахьегам вӀаштӀехьбоахар, хьехархо, говза специалист. Цунна шаьра ха деза хӀара сага дулургдар, хӀаранех шийй дезалхочох санна дог лаза деза. Ше бригадир волча юкъа Сайпуде вӀаштӀехьдаьннад динагӀа йолча коллективашта юкъе шийй бригада дӀаоттае. 1983 шера ерригача Нохч-ГӀалгӀай гӀишлон управлене гӀолла «дикагӀвола каменщик» яха цӀи яккхара хиннача конкурсе хьалхара моттиг хьожайир Абдулвахабова бригадерча виъ сага.

Тахан цу бригадо хьалъяь объекташ дукха я. Цо хьалъяьй Грознера «Юность» яха кинотеатр, «Универсам», кхыяраш. Ше эксплуатаце дӀа мел енна гӀишлош дика оценка йолаш еннай.

Бригада толамаш керттерча даькъе дисциплина дика хиларах тийша долга кхетаду хӀаране. Бехктокхами дисциплинеи коллективе лерттӀа хилийтара бригадана новкъостал ду хьехамчал леладаро. ГӀишлонхочун професси ма ярра ца йовзача сага хетадала тарлу, сел йоккха опыти кӀоарга знанеши эшаш хӀама а дац цӀенош доттилга-м, аьнна. Бакъда, из ишта дац. Къаьстта расчет эшаш, брак е йиш йоацаш ба каменщика болх. ХӀаьта Абдулвахабова бригаде брак яха дош ца хьоахаду массехк шу да.

Коллектива балха лостам телар бригадир ва. Цо эггара хьалха ше лу масал. Цудухьа цун бригаде къахьегилга доккха сий лоархӀ моллагӀчо.

Ше кулгалхо волча диъ шера каменщика професси караерзае Сайпуде новкъостал даьд дуккхача наха.

Абдулвахабова бригадера нах тӀехьаюсача коллективашта гӀо де ухийт каст-каста. Коммунисташ М. Бичуев, А. Бахарчиев, С. Исраилов, Т. Якубова бизза говзанчаш ба, хӀаьта дешара заведенешка заочно дешаш а ба.

Дикача толамашца чакхбаьккхаб бригадо дӀабаха ворхӀ бутт. Къахьегама овсарле лакхъеннай 11 процент.

Абдулвахабова бригаде хӀаране массехк балха говзал караерзаьй. Из гӀулакх дӀадоладаьр бригадир ва. Цо ше караерзаьй наменщика, монтажника, плотника, электросварщика, стропальщика говзалаш. Из бахьан долаш пайда ца эцаш зехьа йовш йола ха геттара кӀезигъеннай.

ХӀанз «КПСС XXVII съезда — хьинареча къахьегама 27 декада!» яхача девизагӀа шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш я Абдулвахабова бригада. Белгалдаккха деза, пхе декадах ерригача СМУ гӀолла хьалхара моттиг цо яьккхалга.

А. КОВРАЕВ.

КАЗАХСКИ ССР. Республика кердача городашта юкъе къаьгга сийрда я Степногорск. Ткъаь итт шерал а кӀезигагӀа мара ха эшаӊзар гӀишлонхошта казахски целина ковыль яха буц теркача ара вай ханара город хьалъяра.

Архитекторашеи гӀишлонхошеи керда город хьайир кердача тайпара. Хьалхарча аргӀана хьалдир нах чубаха цӀенош, яхкар коммуникацеш, хьайир берий бешамаш, школаш, бытовой гӀулакх дара комбинаташ, социально-бытовой гӀулакхашта лаьрхӀа кхыйола объекташ. Цхьан ханна хьалъе йолайир промышленни предприятеш а, царна юкъе — мехка эггара йоккхагӀчарех йола Степногорски паччахьалкхен подшипникови завод.

Степногорска юкъе я торгови центр, быта служба, кафеи ресторани, культура Дворец, гостиница.

Е. ШЛЕЯ сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРДА-ДАРАШ

Шоай боахамашкара ка бола ялат чуийца а баьнна, ялат чуэцача новкъостал де Кустанайски областе, Комсомольски районе вахав Наурски, Шелковски, Ножай-Юртовски, кхыча районашкара 100 гаргга комбайнер. Царна юкъе ва «Лермонтовский» совхозера М. Дукаев, «Комсомольский» комсий совхозера Р. Толхатов, «Атагинский» совхозера Р. Ахмадов, кхыбараш.

* * *

«Красный молот» завода общежите хилар «Хьай а са а пятилетка кхоачашъеча йоагӀаш йола моттиг хьалаца, новкъост» яха устни журнал. Сайре хьайийллар мехкдьтта аппаратурни № 5 йолча цеха воккхагӀволча мастера В. Дударова. Цо дийцар производства эффективность лакхъяраи продукци дикагӀа араеҵараи, дӀахо а Ӏилман - технически прогресс сихъяра тӀехь цеха коллективо лоаттабеча къовсамах. Цо иштта дийцар маларaш меларца заводе къовсам мишта лоаттабу.

Заводской библиотека заведующе А. Уманова дийцар укх тӀехьарча шерашка библиотеке даьхкача книжкех.

* * *

Республике дукхагӀа хул школаши деша баха ха йоацача берий комбинаташи. Дукха ха йоацаш Наьсарен района Аьлтий-Юрта хьайийллар спортивни актови залаш, библиотека, мастерскеш, кабинеташ а йолаш 320 моттиг йола школа. 1-ча сентябре цига бекаргба гургал. Иштта йола школа хьайийллай «Белореченский» совхозе а.

Уж школаш хьалъяьй «Чечингсельстрой» треста №№ 432-и 557-и йолча ПМК-аша. ХӀанз цу ПМК-ай гӀишлонхоша школаш хьалъю «Атагинский», «Брагунский» совхозашка, Ачхой - Мартана района Рошни-Чу яхача юрта.

ЦхьайтталагӀча пятилетка шерашка цу треста гӀишлонхоша Наьсарен, Ведана, Ачхой - Мартана, Грозненски районашка хьалъяьй 15 гаргга школа.

Р. АЛИМОВ.

КПСС XXVII съезда къахьегама совгӀаташца накъабахара яьржача социалистически яхье дика толамаш доахаш хиларца белгала баьина дуккха нах ба В. И. Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдьтта чакхдоахача заводе. Царна юкъе а дика толамаш хиларца белгала ва ремонтни цехера насосаш тоаеш вола слесарь Бойченко Владимир. Пхи шу да цо заводе болх бу, бакъда, цу юкъа ше хержа балха говзал йизза караерзае кхийнад цун.

Ер шу къаьстта белгала хилар Владимира вахаре, хӀана аьлча, новкъосташа тешам а бенна из дӀанйцар КПСС членалла.

Шийй хьинари низи ца кходеш къахьегар бахьан долаш Бойченкона тийина сийлен грамоташ, маьхера совгӀаташ дукха да.

СУРТА ТӀА: В. Бойченко. В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Болхлочун уйлаш

ЮОТТАДЕ ПЕЛА!

МассагӀа дайнад вайна городской транспорта тӀа, улицашка, наха салоӀача моттигашка маларах бизача кагийча наха цхьаккха хӀама гунахьа доацача, шоашка гӀолла дӀаболхача нахага бала бахьаш, царна халахетараш деш, царех тувсалуш. Маланза - ваханза волча хана ше цӀаккха дергдоацар ду къаракъаца хьоашал тессача саго.

Геттара дика хет сона цунна тӀера болчарна, шоаш малaрал совгӀа, кхуьш боагӀараштa моладарах доаггӀача тайпара таӀазар дергдолга соцам тӀа белгалдаьккха. ХӀана аьлча, вайна массанена ховш ма дий кхенза бараштa маларах мел доккха зулам доал, чӀоагӀдаланза долча цар дегӀа, хьоана из мел Ӏаткъ.

Цунца дувзаденна сайца ниийсденнача цхьан хӀамах дувца лов сона. Школера цкъа чувоагӀаш юстаро гаьнашта кӀал хайша багӀача кагийча наха тӀавийхар со. Ахча а денна, къаракъ эца тике тӀа вахийтар. Цар дехар кхоачаш а даь хьаьвенача сона е деттар ах пела хиллал къаракъ. ФуннагӀамоллагӀа аз дарах валанзар из дӀа ца мелча. Геттара воча хьал тӀа кхоачаваьвар со цо: бӀаргашта боад еттар, дог керчадора, шийла хьацар хьатӀадеттар. Цу хана денз дика кхетаду аз маларах боала «пайда» малагӀа ба. Цудухьа дег тӀара раьза волаш къоабалду 21 шу ха кхачанза болча кагийча наха тикашка къаракъ а кхыдола маларaш а дохка бокъо луш ца хилар.

Массехк дош ала безам ба са тхоай управлене коллективах. Тхо долча болх беш 98 саг ва, хӀаьта царех дукхагӀбараш дезалаш а болаш ха яха нах ба. Цар массане а дика кхетаду шоашта а шоай дезалашта а маларах дикадар дергдоацилга, цудухьа хӀаране а дег тӀара къоабалбеш тӀайийцар из зулам дӀадаккхара партеи правительстваи укх тӀехххьарча хана чакхдоаха гӀулакхаш.

Цу деша хетаяь лаьрххӀа собрани хилар коллективе. Малара тӀера болча наха дӀахайтар хӀанзчул тӀехьагӀа цхьаккха тайпара гешт дергдоацилга, бахача наьха закаваш, цар хьашташ кхоачашдеча харцо лелаяьча сагагара цӀенхаштта жоп дехаргдолга.

Хьалха мишта дар? Заявка а енна шоайцига веначе слесара, киса шай-кай йоллар е малар оттадора наха. Цудухьа тӀехь-тӀехьагӀа дукхагӀа хулар ремонта эша оатхал шийга йоллаше а цхьаболча слесараша безлуш, тайп-тайпара бахьанаш лехаш киловзалаш увттаю моттигаш, хӀаьта фусамдаьша шоашта пелинг деттача е «хӀамилг» елча цу сахьате корадоагӀар мел эшар.

Паччахьалкхено алапи а телаш болх беш волча сага цкъа а шозза а иштта «баркал» аьлча, цох волл тӀехьагӀа, хӀара фусамда цу тайпара хила веза аьнна хеташ хул. Цудухьа тхоай собране оаха хьалхадаьккхар болхлочо шийй сий доадеш дола гӀулакхаш гучадоалийте озабезам боацаш, цунгара доагӀар цӀенхаштта хьадехаргхилар. Нагахьа санна, кулгалхо из къайладахьа гӀорте, соцамо дӀа ма дехха, цунна а бехк бергхилар.

Цу хьакъехьа цхьаькха цхьа масал доаладе безам ба са. ЗаявкагӀа ремонт е бахийтабар тха слесараш - водопроводчикаш Додов Муса, Белоножко Вадим, канализаце слесарь Сулейманов Йсакъап. Цхьаккха хӀама ца деш юхабаьхкар. ШоллагӀча дийнахьа цу цӀагӀара цӀаькха а заявка ера. Техкача гучаьлар цар лелаяь киловзал. Собране дийцао цар дош, цӀенхаштта хаьттар царгара новкъосташа. Массане барт цаӀ хилар — из балха ди прогул яьлга а лоархӀаш, бетта йоагӀа премиц ца луш йита, из санна дола гӀалат кхы доалийте гӀод тоха.

Белгалдаккха деза Додов Мусаи Панфилов Валентини хьалхагӀа малара чӀоагӀа тӀакхуваш хиннилга. Дуккхаза хоза а гӀожа а дийцар оаха царца. Шоашта никъ бийхкалга цар кхетадьчоа тара да гӀулакх, кхо бутт гаргга ха я уж менна болаш тхона гуча ца боала.

Наьха сакхетам айбара чакхдаха дезача гӀулакхий программа а лоархӀаш тӀанйцаб парте соцам тха управлене комсомольцашеи кагирхошеи. Оаха хӀанзалца а лоаттабаьб дӀахо а лоаттабергба цу дохьажаца лира къовсам, менна волаш балха вена е балха ха йолча хана «дог уроаттадаь» саг бехка кӀалхарвоалийтаргвац. Цу гӀулакха тӀаерзаяь я «Комсомольский прожекторов» чакхйоаха рейдаш.

Алкоголизма духьала лоаттабеча къовсамах дувцаш белгалдаккха деза тха коллективе малар фуд ца ховш, хьаьнала къахьегаш бола дуккха нах болга. Царех ба тха хьехамчаш, производства ветеранаш коммунисташ Мамиев Ӏалихан, Чергизов Руслан, Исмангулов Николай, Картоев Мажит, комсомолец Салманханов Олег, дуккха кхыбараш.

Коллективе кхетам балара болх тоабара, маларaш меларaи алкоголизманеи духьалара къовсам ирбара тхона лоархӀаме гӀо де декхарийла ба городе баха нах а, хӀана аьлча, хӀара дийнахьа царца бувзамаш лоаттаде дезаш ба тха болхлой. Слесарашта шоаш телача «хӀамилгех» истола тӀа уттадеча пелингех зе даргдолга кхетаде деза цар. Из «камаьршал» цар дӀайоаккхе шинна а оагӀонна дикагӀа хургда.

А. ГАНДАЛОЕВ,
«Малгобекмежрайвод о к а нал» управлене оператор.

ШУРА ТӀАЕТТАЛУ

Шурийга дӀадодар кӀезигагӀа хилийтара детташ дола доахан ахкан лагере дӀа а дига дийнахьа а бус а даьгӀенашка уж доажаделга вӀаштӀехьдаьккхар оаха.

Цига дӀаотталъй механически доахан детта агрегат, хий дӀоахду яй, вагончик. ХӀаьта доярках спецбаракъашца, кхы тӀа эшарашца Ӏалашбир. Цу дерригача гӀулакхаша таро хилийтар паччахьалкхенна еррига дӀачулуш йола шура цхьоалагӀча сортах хилийта. ХӀара дийнахьа ахкан лагере дежурни хул доярках цаӀ. Шура йоаккха аппараташи кхы хӀамаши цӀена хилийтара бехктокхаме из я. ХӀаьта массе хана дӀайха хий лоаттаделга скотникашта тӀадиллад. Де дезаш дола гӀулакхаш шоай ханнахьеи дикеи чакх ца доахаш цхьа моттиг ниийсъялийтаяц цигарча болхлоша.

Июль бетта яхье хьалхлеяьккхар цхьана болх беш болча Эсембаева Сапиятеи Валиева Марияси, Шувакова Екатеринаси Кувандыкова Арузатеи. ХӀара дийнахьа 340—350 килограмм шура йоаккх цар, заданех яккха йоагӀар 320 килограмм йолаш. Цар санна дика къахьег Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета депутата Атиева Валентинас, Саметова Соняс, комсомольско-кагирхой звенона кулгалдеш йолча Шутакова Зарлихана, кхычар.

Шоай декхараш толаме кхоачашду скотникаша а. ХӀаьта царна юкъе къаьстта дика болх беш хьабоагӀа Шутаков Аджигири, комсомолец Шуваков Шатамир, Байрамбаев Маут, Шутаков Кужумби.

Карарча шера ийс бетта шура яккхара план кхоачашъяра хӀара дийнахьа 2256 килограмм шура яккха езаш да тхо. ХӀаьта оаха йоакхх 250 килограмм дукхагӀа. Тхо таро йолаш да дӀахо йодача хана кхы тӀа шура алсамъяккха. Массехк ди даьлча кхай тӀа хьахиннача дикача мошача доакъарца кхаба доладу оаха детташ дола доахан. ТӀаккха тха аьттув а баргба дийнахьа йоаккха шура 3000 килограммага дӀакхоачае а цох 2600 килограмм паччахьалкхенна дӀаяла а.

У. ГУЧИГОВ,
Шелковской района «Червленский» колхоза шурий ферма заведующи.

КЪАХЬЕГАМХОЙ МАРКСИСТСКО-ЛЕНИНСКИ ДЕШАР — ХӀАНЗАРЧА ДЕКХАРИЙ БОАРАМГА ХЬЕЖЖА

КПСС Центральни Комитето белгалдаьд 1985/86 дешара шера къахьегамхой партийни а экономически а дешара декхараши башхалонаши. Уж дувзаденна да КПСС XXVII съезда кийчо ярца, карара пятилетка йистеяккхарцеи шийтталагӀа пятилетка дӀайолаярцеи, уж хьадоагӀа кердача партийни документашкара.

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленумо белгалъяьккхай, халкъа вахара боарам лакхбарах, мехка экономически, оборонни низи дунен халкъашта юкъера гӀулакхаши чӀоагӀдарах йолча парте йоакхонах йизза, дунен социализма кхела дерригача дунен тӀарча машара хьалхарча бехктокхамах йизза йола мохк социально-экономически дегӀаахар сихдара программа. Ӏилман-технически прогресс сихъяра дешашта КПСС ЦК хиннача совещане хьежаб парте экономически стратеге керттерча лостамашка, дийцад халкъа боахама реконструкци яра, инвестиционни а структурни а политика эргаяккхара, Ӏилман-технически потенциал дӀахо дегӀайоалаяреи цох дикагӀа пайда эцареи, кхоачамаш кходареи продукце дикал лакхъяреи, планироване а управлене а система, ерригa боахам делабара механизм кӀоаргга эргаяккхара хаьдда дола наькъаш.

Хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдаро дӀадех ерригa организационни, экономически, социальни факторaш оарцагӀъяхар, порядок оттаяр, бехктокхами дисциплинеи лакхъяр, нахаца беча балха стили методаши тоаяр. Ӏилман-технически прогресс сихъяра дешашта ЦК хиннача совещане яьча доклада тӀа М. С. Горбачева белгалдаьккхад: «Парте ерригача опыто йоах: экономике, управлене, кхетам луча дукха хӀама хувцадулургдац, психологи ца хийцача, кердача тайпара уъба ен болх бен ловш а ховш а ца хилча». Сага фактор, наьха творчески инициатива — из ба общество эргайоаккха керттера низ, балха дерригача доакъошкарча прогресса хьаст. Из фактор хьинарегӀа хулийтача къаьстта моттиг дӀалоац парте идеологически балхо, къахьегамхой марксистско-ленински дешаро.

Марксизмах - ленинизмах латт коммунизм хьалъеча ерригача этапашкарча парте политика хувцалургйоаца Ӏилман лард. Вай парте массе а хана ниийсбу шийй практически болх К. Маркса, Ф. Энгельса, В. И. Ленина хьехамца, творчески йӀаьхегӀа ю революционни теори, из кулгале лувц общество дегӀаахара хӀанзара декхараш къестадеча. Коммунисташа, берригача къахьегамхоша марксистско-ленински теори, КПСС политика, СССР-е а вежарашха долча мехкашка а социализм хьалъяра исторически опыт Ӏомаелга хиннаб, болаш ба, хург а ба гаха идейни кхетам луча, советски наьха материалистически мировоззрени хьакхоллача, цар политически сакхетам а къахьегама хьинар а лакхдеча балха лоархӀамегӀара лостам.

ХӀара аргӀанарча дешара шера политически а экономически а дешара хаьдда бола чулоацам къоастабу реальни обстановкага, хӀанз болча кадраш кийчъяра боарамгеи партена, дерригача советски халкъа хьалхашка латтача декхарашкеи хьежжа. ДӀадахача дешара шера башхало яр, парте XXVI съездал, КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумал тӀехьагӀа марксистско-ленински дешаре дӀайолаенна цхьайола позитивни тенденцеш дӀахо кӀоаргъелга. Ленински теоретически тӀехьале, КПСС исторически опыт, коммунизм хьалъяра актуальни проблемаш йовзара бола коммунистийи парте боацарийи лоӀам лакхбеннаб. 1984 — 1985 дешара шера партийни дешара системе марксизма-ленинизма доакъош Ӏомадеш хиннаб пятилетка йолалуча ханачул 3-зза дукхагӀа нах. Идеологически къовсама проблемаш ювц Ӏилманхой, боахама а партийни а болхлой, халкъа боахама специалистий семинарашка. Лакхлу общества членашта классови кхетам лучара политически а экономически а дешара лоархӀам.

ДукхагӀа холуш да дешаро, къаьстта экономическичо, халкъа боахама декхараш идеологически Ӏалашдеча юкъехьош дола дакъа. Болхлоша, специалисташа, кулгалхоша еча занятеша дукха кердадар лу наха, белгала новкъостал ду цар къахьегама хьинар лакхде. Экономически дешара чулоацаме керттерчарех цхьа моттиг дӀалаьцай Ӏилман-технически прогресса, материальни кхоачамий кхом бара, СССР-а Кхачан программа кхоачашъяра, мехка агропромышленни комплекс дегӀаахара дешаша. Шерра Ӏомаю хьалха латта балха опыт, боахам лелабара прогрессивни методаш.

Политически а экономически а дешара уж ерригa дика оагӀонаш дегӀайоалае йоагӀа дӀахо йодача хана а. Цхьан ханна партийни комитеташта хӀанзалца мегаваьц формализм дӀайоаккхачеи занятеи дикал лакхъечеи бувкха хӀама де. Дуккхача даькъе вахарах дӀахаьда информационни чулоацам болаш да политически дешар. Дуккхача коммунисташа эсала пайда эц шоаш Ӏомадаьчох производственни а общественни а балха тӀехь кагирхошта кхетам луча. Кулгалдеча болхлой, специалистий, болхлойи колхозхойи цхьаделча даькъе экономически кийчо лоха хиларо юхатетт производствана интенсификаци елга, къахьегам вӀашагӀболлара прогрессивни формаш, боахам лелабара керда методаш юкъейоалаелга. ЦӀенхаштта кхоачамбоацараш да пропагандистски кадраша беча балха, политически а экономически а дешар Ӏилман - методически Ӏалашдеча. Партийни организацеша кӀоаргга анализ е еза дӀадахача дешара шера итогий, хьадехаш мах бе, выводаш е еза гӀулакха, цар лоархӀам бе беза 1985/86 дешара шера кийчо еши занятеш чакхйоахаши. Цунна лаьрхӀа уж дешаш дувца деза партийни собранешка, партийни актива совещанешка.

Шийй чулоацамга диллача хьагӀадоагӀа дешара шу декъалу шин хана — съезда хьалхарчеи (октябрь - февраль), съездал тӀехьагӀарчеи (март-июнь). Хьалхарьяр ниийслу областий, крайи, республикай партийни организацешкарча отчетнийи хоржамийи кампанеца. КПСС Программа кердача редакцеи 1986 — 1990 шерашка а 2000 шерага кхаччалца а СССР экономически а социально а дегӀаахара Керттерча лостамийи проекташ ювцарца. Уж документаш кепатехачул тӀехьагӀа царна хеталь кхо занятии е лерхӀ.

Керда дешара шу доладелча денз съездага кхаччалца партийни, комсомольски массово - политически а экономически а дешара ларде хургъя КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума, Ӏилман-технически прогресс сихъяра дешашта КПСС ЦК хиннача совещане материалаш, кхыдола съезда хьалхара документаш. Цар дӀадехараш, выводаш, установкаш вахаре чакхъяхара лоархӀаме да занятешка реально карагӀдаьннача лоархӀам бара, социально - экономически, Ӏилман-технически, идейно-кхетам балара декхараш кхоачашдара йолча кердача подходий чулоацам дӀабовзийтар. ХӀара ладувгӀачун сакхетаме дӀакхоачаде деза производство Ӏилман - технически кердаяккхара, дунен тӀа лакхагӀа къахьегама овсарле хилийтара, общественни отношенеш эргайоахаш тоаяра, социальни ниийсхо йола социалистически демократи кӀоаргъяра, советски наьха вахара хьал дикка тоадара болча парте наькъа маӀанч из чакхбаккханза баргбоацаш хилари.

ХӀара шера 60 миллион совгӀа саг чулоацаш йолча политически а экономически а дешара системай таро я наьха сакхетам лакхбара, цар гӀулакхаш хьинарегӀа хилийтара, гӀулакх довзар, чакхдаккха хар, социалистически предприимчивость, кердадар холуш хилар, дегӀаахара чурча таронех пайда эца магар, зехьа хӀамаш йоаяра духьала къовсам лоаттабар санна йола дика оамалаш наьха сакхетаме дӀачӀоагӀъе. ХӀара заняте хила йоагӀа вай кадрай, берригача къахьегамхой хӀанзара политически а экономически а мышлени хилийта, паччахьалкхен хьисапе уйла е, кердача тайпара, парте дӀадехарий боараме болх бе новкъостал деш. Марксистско - ленински дешара ерригача формашка керттера да — вахарца, общество дегӀаахара хӀанзарча этапе парте, дерригача советски халкъо къоастадеча декхарашца ма могга чӀоагӀагӀа бувзам болаш из хилар.

Политически а экономически а дешара ерригача формашка керда дешара шу дӀададоладе могаду «Ерригa таронаши кхоачамаши — 1985 шера плани социалистически декхараши толаме кхоачашдара, КПСС XXVII съезда сийленца накъадахара» яхача темах занятий ярца. Хьалхарча заняте керттера декхар — парте оттадаь декхараш Ӏалаьмате боккхача лоархӀамех тӀехьадалийта йиш йоацаши хилар кӀоаргга кхетаде ладувгӀарашта новкъостал дар, съезда хьалхарча социалистически яхье уж кхоачашдеча, кердача пятилетка контрольни цифраш ювцача, хӀара болх беча моттиге, бригаде, участке, объединене, предприяте, учреждене къахьегама коллективе экономически дегӀаахара таронаш гучайоахача хьинареи эффективной дакъа лацара царех хӀаравар тӀаверзавар.

ДӀахо йодача хана, дӀадахача шера йолаяь дешара курсаш чакхъяханза йолча дешара ерригача формашка уж Ӏомаелга дӀаходахьа доагӀа. Партийни комитеташа, политически дешара цӀеношеи кабинеташеи дешара планаш оттае еза съезд хьатӀакхачалехьа кхоачашъе йиш хургйолаш. Укхаза хӀара темана юкъейоалае еза съезда хьалхарча партийни документий идейши положенеши.

1984/85 шера дешара программаш чакхъяьхача марксистско - ленински системана, эггара хьалхарча даькъе марксизма - ленинизма школашка, Ӏилман - коммунизма школашка, теоретически а методически а семинарашка дешархошта могадича бакъахьа хургда съезд хьатӀакхаччалца йолча хана укх темаех занятеш елга: мохк социально - экономически дегӀаахар — тӀехьадалийта йиш йоаца парте, дерригача советски халкъа декхар; общества материально - технически база качественно эргаяккхара актуальни проблемаш: общества политически система эргайоаккхаш тоаяра, порядок, организованность, дисциплина чӀоагӀъяра, малар юкъе доаӊа вахара хьисап дӀачӀоагӀдара бола парте никъ; дунен халкъашта юкъе машар чӀоагӀбар, дунен тӀа социализма мехкий позицеш чӀоагӀъяр. Уж дешаш Ӏомаларо новкъостал дергда парте XXVII съезда решенеш, КПСС Программа керда редакци кхетаяра ладувгӀараш кийчбе.

Хьехархошта йолча Ӏил-

ЦIаьхха хьахилац керда ритуал, цIей, обряд, оамале ялац, традици а хинна дIаоттац могаеш дIатIаэцац. Хьалха дIаяхача хана нохчийн гIалгIайн юрта цIаккха а официально, цIагIа доацаш, хийрача наха гуча даьдац дезале хула хьоалчагIа. Саг йовлаяьча дуккхача наха юкъе хьоалчагIа дIамишта доладергда, яхаш дукха уйла йир культура отдела а ЗАГС-а болхлоша, промышленни предприятей, совхозий коллективай викалаша.

Безаме, дог цIена хестайир культура ЦIагIа Гизатулингiар, Имагожевгiар къахьегама династеш, «Электроинструмент» заводен трикотажни фабрикаи хьалха латта къона болхлой. Къаьстта безаме хилар эпсараш болча Аушевгiар вежаращца вIашагIкхетар. Шоаш цхьана бахаш дукха ха яккхара дошо юбилей дуккхача наха хьалхашка белгалдаккха лайра Дзауровгiар маран сесагаи. Хоза дар бер дар белгалдоаккхаш даь цIей а.

Дега езаш дIагIаийцар наьсархоша керда ритуалаш, дина гIулакх юкъе доаца обрядаш. Дика традици а хинна дIаотташ латт уж.

ХIаьта дукха ха я укхаза Советски Эскаре гIулакх де болха кагий нах накъабоахаш йола торжественни ритуал лелаю. Эскаре гIулакх дара тIахьеха, ха хьатIакхача дуккха хьалха болх беш хул къоначa бIухочун клуб. Клуба совета юкъе ба тIема ветеранаш, комсомольцаш-производственникаш, дешархой, профтехучилищашка дешабагIараш. Цига хул мораль ювцаш, вахара вай советски хьисап дувцаш беседаш, диспуташ, лекцеш еш, ветеранащца, эскаре гIулакх даь цIабаьхкаращца, тIема кийчвалареи политически кхетам эцареи отличникашца вIашагIкхетараш, «Шо гIулакх деш хила, тхо шуга хьежаргда», «ТIема алано мерца илли» яха сайренаш. Цу дерригне а эмоционально, нравственно кийчву гражданин Даймохк лорабе вахара.

Дог тохадолийташ а торжественни а хул эскаре гIулакх де болхараш накъабоахаш ю ритуал. Кагийча наха, хургболча салташта кийчъю памятни сувенираш, концерт. Царна хьалхашка къамаьлаш ду ветеранаша, даьша-ноаноша, кхычар. Даьхенна цIена гIулакх деш, шоаш дIадолхаш йолча моттига сий доадергдоацаш хилда шо, аьле ловца боаккх, хьехар ду. ТIаккха берригаш цхьана уж болх гIалгIай лаьтта дIавеллача летчика Юдина каш тIа, цига дув буъ даьй сийлен гIулакхашта тешаме хургда, аьнна.

Цул тIехьагIа дIадолалу къоначар цIей — иллеш доах, халхабувл, бегаш бу, сакъерд. Из хьадоагIа традиционни, дукхача хана денз халкъа долча, шоай цIей цIена а сийрда а белгалдоаккхача Iаьдалгара. Хано хьалйизай из обычай кердача, вай ханарча, дог тохадолийтача чулоацамца.

Бакъда укх тIеххьарча хана из сийрда ритуал тIехьтIехьа чакхъяха йолаьй корта бохабу малар совдахарца.

Юьртара культура кхуьрч: вахари проблемаши

СИЙ ЛОРАДЕ КЪОНА ВОЛЧА ХАНА ДЕНЗ

— Клубе е культура Дворец берригаш дог гIоздаьнна, безаме ба, — яхаш дувц района культура отдела заведующе М. Аушева, — хIаьта цIабахача кхыдолц сурт отт, кхыйола температура гIотт.

ЦIагIа мала болалу, цкъаза сахиллалца бIаьх а луш. Цул совгIа, эскаре гIулакх де болхараштa гаргарча наха ахча а кхосс. Призывной пункте воагIа эскаре вода зIамсаг киса диза а долаш, цхьаккха хIаман шек воацаш хул.

ХIаьта нагахьа санна зIамсаг культура ЦIа доацача юртара дIаводе? Цунна цхьанне а хьехар даьдеце, ловца баьккха беце? Нагахьа санна из школе интернациональни доттагIала клуба балха, поисковни тIемапатриотически балха юстара лаьтта вале? Нагахьа санна из болх беш хиннача совхозе къона бIухой накъабахара опыт, традицеш хиннаеце, тIаккха къонах, визза саг, гражданин хила, шийн цIа, край йита новкъа воалаш цо тIеххьарра дIахьош бар харцахьара, корта бохабу малар совдаккха мегаргх и л а р а кхетам ба. Мишта хургба из никъ, Дукха ха яккха а къахьега а дезаргда из элементарни дисциплинага ваккха, Даьхе, халкъа сий, сага а гражданина а сий яхараш санна дола адамий деза, боча, сий дола хIамаш дезале бочаваьккха хьалкхийнача цунга кхетадайта кхелехьа. ХIаьта из дисциплинага ца воале, хIама бе-башха ца хетилга котдоале? Юххьанца кхетам бала аттагIа да, харцваьннар юхаккхетавечул. Кхетам ца луш тиллийта ха—яйна ха я. ЗIамига доллаше Iомаде бер, яхаш да.

Назране кагирхоита кхетам эца, Iомабала хIама да. Цига тIемеи къахьегамеи сийлен музей я. Коталон 40 шу дузаш Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа Даьхе лораеш байнарашта егIа сийлен мемориал я. Цига да эггара къаьнагIдолчарех дола халкъа театр. Цо тIеххьара оттальр яр Базоркин Идриса «Укх деношка» яха драма. Халхара шийн коллективаща цIи хеза я из край. Вай республике яйза Iац цуп «Эса», «ТIаргим» яхараш, «Аьрзи» яха хореографически ансамбль. Назране я спортивни школа. Культура районни ЦIен агитбригада кхай тIарча станашкен фермашкен концерташ оттадеш, лекцеш ешаш, устни журналаш деш хул.

Дукха ха йоацаш культура районни ЦIагIа хилар «Къоначар хIама хьаде, кхолла, тамашийна гIулакхаш де деза» яха города культура берригача болхлошен предприятей комсомольски организацей викалашеи цхьана кийчдаь цIей. Хозахеташ дувц кагирхоша Пригородни районе хиннача «Салют, фестиваль!» яхача вIашагIкхетарах. Цига бар производстве хьалхалаттараш, доалахарча шин республика спортсменаша выступленеш йир, самодеятельни артисташа концерт оттадир.

Бакъда цIей, деза ди массаза хулаш дац, диц ца луш дале а, дIадоалаш а да. ХIаьта кхетам балара гIулакх хIара дийнахьа, хIара минута хила дезаш да. А. С. Макаренкос оалаш ма хиллара «лаьттан хIара квадратни метра тIа». ХIаьта мишта бу кхетама болх городе баь ца Iеш массанахьа а, нагахьа санна районе 7 эзарнегара 10 эзарнега кхаччалца нах бахача йоккхийча юрташка (Экажкъонгий-Юрта, СурхотIа, Iаьлий-Юрта, ТIой-Юрта, Гамурзиеве) вIалла клубаш ца хилча? ХIаьта уж хьалхе еза яхаш дувц 1958 шера денз. Цкъа баь Iийнабац уж хьалъярах бола РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советаша а, Назрановски горсовето а соцам, министерствашеи ведомствашеи цу хьакъехьа яьча переписки бIарча томаш да районе. Хинна хIама дац цох. Е тIехьагIа хургда аьнна башха дог доахилга а яц. Тахан, цIаккха ца хиннача тайпара, экономика эргаьккха тоаяр йIаьххача ханара социально-культурни программа кхоачашъярца дувзаденна дале а. ТIаккха совхозий, юрта боахама министерства, «Чечингплодоовощхоз» производственни объединене кулгалхоша йоакхо е еза шоашта карайолча предприятешка болх беча наха культурни салаIара, граждански кхетам балара, уж духовни дегIабоалабара.

«Культура учреждененеехи спортивни сооружененеехи пайда эцилга тоадарах» болча КПСС ЦК соцам тIа белгалдаьккхад клубаш наха кхетам балара гIулакха йола партийни комитетий чIоагIален пункташ а хинна дIаотташ латтилга. ТIаккха клубаш хьалъе еза-кх, вай хана ма йоагIара а хоза а еш. Ма хулла сихагIа а. Соцам тIа дика йоашхаш оттаь я культурно - просветительни, кхетам балара болх эргабаьккха тоабара программа. Из болх кердагIа, дикагIа хургболаш бара йолаш йола практика, опыт, балха тIара традицеш миштай хьожаш кIоаргга тохкилга дIадех цо.

Районе из де гIерт. Шоай балха шоаш критика а ю. Кхетам балара проблемаш йийцай парте райкома бюро, исполкома заседанешка. Цул тIехьагIа хьагулбир юртий Советий беррига председателаш. Тхо района юрташка хьожаш лелача хана укхаза культболхлой методически-инструктивни совещани йолаш хьалхара гIа боаккхаш йолча культурно-спортивни комплекса координационни совета заседани кийчъеш яр. Культболхлой совещане хьийхараш дукха нах бацар. Совещани йора райкома секретара С. Амерхановас. Цхьаннена а дIадовзийта дезаш цхьаккха дацар. Массанена а дерригa ховра. Юрташка хьежа чакхдаьлча тхона а довзар районера кхоачамбоацараш.

Культура материальни база укхаза эсала я. Долаш долча культура пхе ЦIенах Наьсар-Кертера дар керда даьдале а, аварийни хьале да ала йиш йолаш да. ХIанзза мара эргадаьккха тоаде долалаьдац дуккхача хана болх ца беш лаьтта Пхьилекъонгий-Юртара культура ЦIа. Барсукера клуб йиллай арендах лаьцача цIагIа, Аьлтий-Юрта — хьалха хиннача маьждиге. Дукха йисаяц болх беш йола опорни базаш а: ЖIайрахьен Назранен. ХIаьта СурхотIа регистраци яьй ди лелаберий тоабана. Барсуке болх беш маьждиг да. Долакха-Юрта клуб чIега теха къайла латт. Советий Iаьдал бахьан граждански тIема шерашка баьча тIем тIа байнача наха егIача обелиска тIара йоазув Iодешалургдолаш дац...

Коталон 40 шу дузача хана Iаьржача мраморах егIача мемориала тIа язъьча. Даьхе бахьан байнача эзараш болча гIалгIаех 200 турпал ТIой-Юрта ваьха ва. Къопабарех хьанна бовз уж? Хьан цIагIа хиннаб уж царех болча наха баркал ала баха? Хьанна дагадохийтад из кагирхошта?

Районе болх беш культура 96 болхло ва. ХIара бетта паччахьалкхено дукха ахча хьежаду царна алапи далара.

— Из ахча дIадахийта дезарий, нагахьа санна уж болхлой эшаш бецаре? — Из хаттар дир культура районни ЦIен зале багIача пахага райисполкома председателa заместителa Хь. Тимурзиевас. ТIаккха ше цунна жоп делар: вай хьал во да, бакъда, иштта дале а вай кулгаш Iо а хийца дагIа йиш яц.

Районера хьал боккъалдар аьлча, шийн тайпара да. ТIаккха болх тоабара къаьстта йола формаш лаха, цу гIулакха низ вIашагIтоха беза. Тахан, къаьстта хIара сагага кхайка везача хана, лоархIаме да цун дегага кхача ховш хилар. ХIаьта из дара нах бовза беза, цар дагардар ха деза, уж мишта бах хьажа деза. Лоацца аьлча, творчески болх бе беза. «Вай сайрений, дезача деной, вIашагIкхетарий сценареш вахаро ше язъеш я», — аьлар совешане. Из нийса аьнна а да. Вахаро ше ду вай экономике, политике, культуре а хувцамаш.

Дувца дезаш а дац, клубаш ма хулла сихагIа хьалъе еза. Кхоаненга а ца йоахаш. Бакъда, дворецаш урагIяххалла Iохайна вагIа цхьанне а бокъо яц. Пайдане доацаш, ха яьсса дIахьош салаIаро, иштта долча вахаро а хьахулийт сага кегабенна сакхетам. Из вай вахара хьисапа, вай уйлашта, вай обществас де лерхIаращца доагIаш дац.

Л. КАЛИТА,
Б. АБАДИЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ПЛАНЕТА ТIА МАССАЗА А КЪАЬГА ХИЛИЙТА СИГАЛЕ

Къулбехьен - Африкански Республикера хьал хIанз чIоагIа кхохкаденна да. Афричанцаш мехка массанахьа а апартеиданеи расови дискриминацеи духьала гIовтташ ба. Расистски Iаьдал репрессещца духьала даьннад царна — герз дувлаш да, цIий Iоухаш да. Иштта низкъала хьал этта доллаше а Москверча кагирхойи студентийи XII-ча Дерригдунеи фестивале вера Къулбехьен Африка Африкански къаман конгресса генеральни секретарь Альфред Нзо. Из фестивала сийлен хьаша вар. Ер дийцар цо АПН корреспондентага.

— Москвера кагирхой форум исторически лоархIамера событи я. ВIашагIкхийттача Къамий Организаце кагирхой Шу да аьнна дIакхайкадаь ер шу дIадахьа деза интернациональни бартцхьоагIон, машара, доттагIала уйланца вIашагIкхетара лозунга кIал кагирхой беррига прогрессивни низ оарцагIа а боаккхаш.

Со хьалхара венавац Москве. ЧIоагIа дукха еза сона хьаьша тIаэцара а саг теркалвара а тIера нах баха ер хоза город. Бакъда кагирхой фестивала хьаша а волаш хиннавац со. Ер фестиваль чIоагIа лоархIаме хет сона кхы цхьаькха хIаманца а — «Империализмана духьала машараи доттагIалаи тIехьа» яхача девизагIа еш хиларца. Аз чIоагIа хьаллоац из девиз.

Дунен халкъашта юкъера хьал геттара чIоагIа кхохкденна да хIанз, из бахьан долаш дIаьхаш империализма, эггара хьалхарча аргIана Рейгана администраце дуне термоядерни катастрофана дIатIаоттаеча планашта духьала кхы а чIоагIагIа вIашагIкхетии кхотадалеи деза дерригa прогрессивни низаш. Геттара кхераме хIама да американски администрацe космически аренах тIема зоне е гIертилга. Космос машара зона хила еза.

Таханара къона нах кхоана шоай мехкий лидераш, кулгалхой хинна дIаоттаргхи. Ядерни цIеро йоагаяь хургйолаш докхагIдолча вайгара планета кхачийта мегаргйий царга? Лаьттара кагирхой машаре баха беза, сигле сийрдеи цIенеи хургйолаш.

ХIаьта Лаьтта бахача наьха къоначa тIехьен дикагIбола викалаш гулбаьча фестивалах хилча ловра сона ер хIама. Къонабараш цIей дездеча санна, ирaзе, безаме, сакъердаме вIашагIкхетар — иштта вIашагIкхеташ хила беза кагирхой. Москвана тIера сигле иразе екаш хила еза. Фестивала юкъе дакъа лоацараш паргIатта дагардувцаш, гуччахьара а йийлла а дискуссеш хилар а ловра сона. Керттера дар — империализмана духьаларча къовсаме дерригa къона низаш вIашагIкхетилгеи бартцхьоагIо хулгеи иштта мара хургдац, цудухьа ма баьхкабий делегаташ Советски Союзе а.

Беседа дIаязъяьр
И. ТОМГ.

(АПН).

Расистски ЮАР-а шийна мел могар ду Ангола Халкъа Республикера хьал толхаде, цуй экономика йохае, ангольски халкъ ше хержача шийн лоIаме дегIаахара наькъа тIара даккха гIерташ, йоах АНТОП яхача Ангольски информационни агентства комментаре тIа.

Апартеида паччахьалкхено массе а оагIорехьа новкъостал ду, шоай даьша тIадалларах ангольски лаьтта нах боабеш зуламаш деш болча УНИТА оалача марионеточни группировкерча террористашта.

СУРТА ТIА: Уамбо провинци УНИТА-ра террористаш хиннaчул тIехьагIа.

Н. СЕМЕНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

XII Дерригдуненъяр — барт-цхьоагIон, машара, доттагIала фестиваль

ХЬАДИЙЛЛА ДОАЗУВ

Никарагуански клуб чуйолча Измайловерча гIишлонхочун ЦIен цIаьхха готъенна холл хьалйизаяр США-и Никарагуаи делегацей доакъашхоша. Човхабаь никх санна екар из беларах цIогIарчех, иллеех, лозунгех. ДоттагIала, безама, сакъердамах кхехка атмосфера эттар цу сахьате. ДIадоладелар къамаьлаш, бегаш, значокаши вымпелаши дIа-хьа хувцилга, юкъара иллеш, листача наьха мугIарашта юкъе халхараш...

Кхетош да, уж чIоагIа эргаш, хиннилга, къоарза барзкъаш дувхаш, дегIа лакха американцаши тIах аьнна, хоза нийсбенна, бIухойчох тара леста шоай фестивальни форма тIаювхаш бола никарагуанцаши. Тайп-тайпара я цар йоакхонаш, проблемаш. Хьалхарчар дIа-хьа телар Сан-Францискe арадувла «Эль Теколоте» яха газета, цу тIа дувцар наркотикехи алкоголизмахи доалача зуламах, къонабараш хьабе болх боацаш леларах, цар шоаш боабеш хиларах. Шоллагiчар дувцар революци лораеча, гIишлошъеча, дешар цахар дIадоаккхача кагирхоша дакъа лацарах. Уж вIашагIтохаш а дар дуккхадар — из дар «къонал» яхача деша чудоагIаш дола хьаьнала, гуччахьа; хоза мелдар.

Сийрда мосаш йола, йиткъа американкси Iаьржа бос бола чIоагIача дегIара никарагуанеци вIаши кхайкаш ба таташтеи гIараи юкъе гIолла цаI ала гIерташ. Белаш, кортош лестадеш, кулга оамалах къамаьл деш ба уж. Царна дIатIавода со.

— Со укхаза енай, — йоах Нори Сигала, — Никарагуацара Рейгана политика айса нийса ца лоархIандаь. Со цох тешац. ЦРУ а чIоагIа гоама я сона.

— Тхо американски империализмаца къовсам лоаттабеш да, — цIенхаштта бIаргцIацкъамаш цIимхара дерзаду Густаво Уртадос. — лоатта а бергба котдовллалца, цхьабакъда, тхона лов американски халкъаца, американски кагирхоща доттагIал леладелга.

«19 июлера Сандинистски кагирхой» яхача къоначa никарагуанций революционни организаце ЦК член йолча Марибет Фонсекас къамаьл ду США делегацега.

— Шуга гIолла оаха моаршал лу ВIашагIкхийттача Штатий халкъага, — йоах цо, дерригача дунеша бовзача тайпара цхьоагIони коталони хьисапе тоIабаь бий лаккха урагIа а бахийта.

— Оаха, никарагуанцаша, моаршал лу шуга, империализмана духьала тIом беш веннача бархI эзар сага цIергIа! Тхона машар беза цунца цхьана турпалеи курен йолча тхоай даьхен цIергIа! Тхона машара беза гIишлош хьалъяра, тхона машар беза тхоай бераш ираз долаши тIом ца бовзаши хьалкхедара. Тхона эш шун барт-цхьоагIо, планетерча дерригача халкъаша хьаллацари цар новкъостали. Цхьана, алхха цхьана, котдаргда вай!

«Венсеремос!» — яхаш цIогIа дет ерригача зало.

Никарагуанцашеи американцашеи цхьана оттадеча концерта нийчлуча хана са къамаьл хилар Брайян Мураца. Из — ВIашагIкхийттача Штатий студентий Ассоциаце секретарь ва.

— Эггара хьалха сона лов Москвана баркал ала ер фестиваль бахьан, — сихха къамаьл ду Брайяна. — Цо хьаделл доазонаш, паччахьалкхений дараш ца делле а, цхьадолча даькъе-м уж а делл. Фестивало таро лу тайп-тайпарча мехкийн континентийн кагирхошта паргIатта вIашагIкхета, вIаши бовза, цунца цо кагъю официальни пропаганда лаьрххIа хьалъяь оапийн харцхоамийн духьаленаш. Тахан, масала, гучаваьннав ВIашагIкхийттача Штаташкара Никарагуа боккъонца тешаме везткъа доттагIа. Американцаш бац никарагуанцашта моастагIий, царех дуккхабараш гIалатбаьнна. Iехабенна, харцкхетам болаш ба. Уж Iехабаьб «ЦIеча кхерамах» «марксистски тIалатарах» йолча президента, газетий, радио, телевидене, политически риторика. Цхьабакъда, долчча беса бакъдар хьахайнараш арабовл администраце Никарагуаца леладеча харцахьарча гIулакхашта духьаларча демонстрацешка, берригача мехка йоаржаю. цар никарагуански революцеларча барт-цхьоагIон кампани.

Никарагуански ансамбло сцена тIа локх, хIанз «контрасаца» къиза тIемаш долча Селайя департаментерча индейски хижинашкара хьаьнна дог ураоттадеши сихеи йола йиш. Зал меттахьа йоал. халхараш долалу гIандий мугIараштa юкъе, сцепана хьалхашка, уйнаш эгаш да, хьада чудолхаш санна хетийташ... Гуш да цу кагийча наха доттагIал леладе ловлга, цхьатарра ираз долаш, вIаши безаш хила, баха безам болаш уж хилар. Цхьабакъда, царех цаIаш тIем тIа бовш, хIара дийнахьа Iоажала кхерам тIалатташ, шерашка бера герза дIа ца хецаш лела безаш ба, никарагуански делегацеца дукха ба сандинистски халкъа эскара салтий.

Из сакъердам, вIаши дагара хилар, доттагIал бIаргадайча ши-шегIа дагадох: «Нагахьа санна американцаш, США халкъ Никарагуана духьала ца хилча, хьанна эш никарагуански революцена духьалара тIоми тIалаттараши?» Боккъонца кхетош да, алхха официальни Вашингтона харцхетамах мара «ВIашагIкхийттача Штатий халкъа кхераме» мохк Никарагуа цахилар. Американски кагирхошта Никарагуа — доттагIлен паччахьалкхе я.

Концерт долча хана американцаш багIача мугIарашка аз дIадахийтар алхха цхьахаттар: «Теший хьо, Никарагуа боккъонца американцашта кхераме хиларах? — тIаяздаь блокнота листок.

«Тешац» — аьнна дар листок юхакхаьчача аз дийша Ричард Кона жоп. «Тешац», — аьнна жоп делар Чарльз Элькела. «Тешац», —яздаьдар Джин Смита. «Тешац!!!» — аьлар Мишель Лиса.

Кортамукъа Никарагуа йолча ялх шера хьага йиш йолаш тIатеIIа цу къоначa американцашта дийцад харцдараши доацараши. Цхьабакъда Московски фестивале цкъа вIашагIкхетаро, алхха цкъа вIашагIкхетаро гIадж теха вира начха санна йохаяь дIаяьхар уж пропагандистски духьаленаш. Духхьала цудухьа фестивала хьалха ЦРУ доалахьарча информационни монополейн радиостанцейн дохьажа овраш ара а хийца планета кагирхой форумах доацараш дувцаш хиннад КIайча цIено. Духхьал цудухьа хIанз а фунагIа-моллагIа даь фестивала сий доаде, цун лоархIам лохбе гIерташ дохьажа шодаш етта гIерт из.

«Щур а бехкаш доал де!» — къаьна, дуккхача революцештеи халкъаштеи духьала лелаяь политика я. Американски кагирхой дуненах дIакъоастабе, дIахоадабе, шовинизмни цабезами чубелла уж эгIабе, тIаккха топ бе а елла «американски демократи лорае» Вьетнаме, Ливане, Сальвадоре, Никарагуа бахийта гIерт...

Бакъхиннав Брайян Мур — фестивало доазонаш хьадийллад, яьха.

Михаил БЕЛЯТ,
АПН спец. корр.

США. БIарччача дийнахьа дукха еза йоацача шоай хIамаща кхеста безаши, сатийна йоацача городской улицашка бийша бада безаши ба уж ираз дайна американцаш.

Ше Iаьдала керто эттача хьалхарча дийнахьа денз хIанзарча администраце хьагойт цIа доацаши кхыча тайпара къе барийн кхела ше сагота ца хилар. Цхьабакъда толаме хьаллоац «йоккхача бизнеса» хьашташ. СуперIбIаьхийча наьха мехка хIанз миллионаш американцаш ба биззалца даа хIама доацаш, Iобувша тхов-кIиле йоацаш. 8 млн. совгIа саг ва къахьегара таро дIаяьккха лелаш.

Иштта да цхьанцабараштa мел эшар долчей, миллионаш къе болчеи наIалт хиннача «цхьатаррарча таронийн» обществера бакъдараш.

Е. ШАЛЬНЕВОЙ сурт.
ТАСС фотохроника.

ман коммунизма школашка дIахохьоргда «Юкъерча а профессиональни а школа реформа — дегIаена социализм эргайоаккхаш тоалра юкъедоагIа дакъа» яха курс Iомаелга, дешара программана Iилман - технически прогрессо кадраш кийчъяргара дIадехарех, реформа кхоачашъяра, кагирхой информатика лардаштеи электронно - вычислительни техникана болх беи Iомабарах йола темаш тIа а тохаш.

Партийни организацеша ма могга йоакхо е еза «Комсомола партийни кулгалдар дIахо тоадарахи кагирхошта коммунистически кхетам лучара цун лоархIам лакхбарахи» болча КПСС ЦК соцамга хьежжа кагирхощара идейно - кхетама болх дIахо тоабара, комсомольски политически дешара дикали эффективности тоаяра. Къаьстта теркам бе беза комсомольски политически дешара системе пропагандистски кадраш хьахаржараи царга дешийтараи.

Кхомбара режим Iалашъяр — эггара лоархIамеча таханарча декхарех цаI да. Къахьегама коллективашта цIенхаштта новкъостал хургда коммунистически къахьегама школашка «Кхом барен хьурмат дарен таронаш — гIулакха» яха къаьстта курс Iомаелга вIаштIехьдаьккхача. Укхаза лоархIаме да пропагандистий а дешаш барий а низаш планаши социалистически декхараши кхоачацдара анализ яра тIадерзаделга, хIаравар таронаш гучаяха, дIачIоагIъе, къаьст-къаьста а коллективни а кхомбара лицевой счеташ лелае, зехьа хIамаш ца йойта Iомавелга. Общества хIара члена боккъонцарча даь оамалаш хилар Iалашдулургда алхха гIулакх довзара, кхом бара тIехьа къовсам лоаттабара ларда тIа.

КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои дийцад боахам лелабара керда методаш шерра йоаржаярахи Iилман-технически прогресс сихъяра цар лоархIам чIоагIбарахи дола дош. 1986 шу доладелча денз боахам лелабара кердача хьалашка йоал дуккха отраслаш, объединенеш, предприятеш. Цунца дувзаденна хьаьддача экономика школашкеи семинарашкеи, партийно - боахама актива школашка, халкъа университеташка, дешара кхыча формашка занятеш е тарлу «Экспериментагара — боахам лелабара кердача системага» яхача кердача программах.

Бехктокхаме декхараш латт кердача дешара шера юртарча къахьегамхой экономически дешар вIаштIехьдоаккхача а. Кулгалхой, специалистий, колхозхой, болхлой экономически кийчбар дикка тоадар, боахам лелабара экономически методаш шерра юкъейоалаяр да Iилманеи техникаи карагIаьннарий ларда тIа юртбоахама п р о и з в о д с т в о овлангара денз интенсификацега ерзаяра кертерча хьалех цаI. Хозрасчетеи коллективни подрядеи дешашта шийн тайпара всеобуч чакхъяккха езача дIакхаьчад гIулакх. Цу гIулакха колхозхоштеи с о в х о з и й болхлоштеи могаю «Колхозашкеи совхозашкеи хозрасчети коллективни подряди» яха дешара курс, хIаьта специалисташтеи кулгалхоштеи — «Юрта хозрасчети коллективни подряди вIашагIйоллари уж юкъейоалаеча хьалха латта опыти» яха курс.

Киевски областа а Украина кхыча областий цхьайолча районий а юртарча къахьегамхой дешара опыто хьагойтачох, цу курсех занятеш йича дикагIа да коммунисташта, комсомольцашта, парте боацарашта цаIаш йолча коммунистически къахьегама школашка. ЛадувгIа дIаязбу цхьан нарядах болх беча бригадера, фермера, звенора беррига болхлой. Колхозий, совхозий, объединеней кулгалхошеи специалистаешеи деш партийно-боахама актива школашка, юртбоахама а экономически а знаней университеташка, говзал лакхъяра тайп-тайпарча формашка.

КПСС XXVII съезд хиннaчул тIехьагIа партийни, комсомольски, массово - политически, экономически дешара ерригача формашка Iомаергьа съезда материалаши документаши. Ше къаьстта курсаш юкъехьоргьа иштта марксизма - ленинизма университетий ерригача факультеташкеи отделенешкеи.

ХьатIадоагIача дешара шера, марксистско - ленински дешар толаме дIахьолга Iалашде йиш хургья алхха балха цу участка партийни кулгал чIоагIдарца. ВIаштIехьдаккха деза пропагандисташта ханнахьа информировани а инструктировани а елга, курсашкеи семинарашкеи уж Iомабелга, чIоагIбе беза шоай политически а экономически а знанеш лакхъяра, практически балха царех пайда эцара хьалхара бехктокхам.

Дуккхадар хургда дешараметодически болх тоабарах, дешара теоретически боарами практически лостами Iалашбарах. Цунца дувзаденна массанахьа пайда ийцача бакъахьа хургда Москван, Московски, Ленинградски, Владимирски, Восточно-Казахстански, Донецки. Ивановски, Свердловски, кхыча областий пропагандистий практически занятеш вIашагIйохкара, таронаш гучайоахача, социалистически декхараш, къахьегама овсарле лакхъяра, кхоачамаш кходара, рационализаторски а изобретательски а балха къаьст-къаьста а коллективни а планаш экономически бакъъеча, ювцача, тIаэцача юкъарчал доацаш ладувгIараши дакъа лацарах йолча йовзаш йолча опытах. ХIара къахьегама коллективе таро я партийни а экономически а дешара тайп - тайпа р ч а формашка занятеш яра беррига агитатораш, политинформатораш, халкъа тIахьожамхой юкъеоза, цар политически а экономически а кийчо тоас, общественни декхараш кхоачашдечара денали- хьинари лакхде.

Парте Центральни Комитето КПСС ЦК-арча политически дешара Ерригсоюзни цIенна, экономически дешара Центральни методически совета, СССР Минпросеи Минкультураи марксистско-ленински дешара йолча советашта, къахьегамхой экономически дешара йолча ерригача отраслевой советашта тIадиллад кердача темай дешара планаши программаши кийчъелга, иштта Iомаелга дIахо хьоча програмашта коррективаш юкъехьолга. «Политическое самообразование» яхача журнало, «Экономическая газета» яхача еженедельнико, отраслевой журналаша кепаттаргья Iомас могаьча темаштеи курсаштеи кийчъяьча дешара материалашта.

Политически а экономически а дешара хIара заняте керттера декхар да — КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеча. мохк социально - экономически дегIаахар сихдара, организованности дисциплинеи лакхъяра, къахьегамхой инициатива мамогга дегIайоалаяра йола парте лини чакхйоаккхача хьинаре, тIехьа ца тетташ, гIулакх довзаш, кердача тайпара, организованно а бехктокхаме а хила дешаш бараштa, къахьегама коллективашта новкъостал дар.

1985/86 дешара шера кийчо елга, марксистко-ленински дешара ерригача формай эффективни болх Iалашбелга ерригача партийни организацей декхар да КПСС XXVII съезда сийленца накъадолхаш. цун решенеш кхоачашъеш дуккхача лостамех шоаш беча балха органически дакъа лархIа.

(«Правда», 1985 шу, 7 август).

Спортивни Нохч-ГIалгIайче

Тахан — физкультурника Ди

ЦIей даькъала хилда шун!

Берригача вай мехко тахан дезду Еррингсоюзни цIей — физкультурника Ди. Республика городий а юртий а стадионашка, спортивни майдашка тахан чакхйоах спортивни яхьаш, хьоккама выступленеш. Цига дакъа лоацаш я физкультурни коллективаш, цхьаццабола спортсменаш. Таханарча дезача дийнахьа цIи ца йоаккхаш бита йиш яц бовзаш бола вай республикера спортсменаш. Царех ва дзюдох хиннача СССР чемпионата дото призер, Европа чемпион, дунен халкъашта юкъерча класса спорта мастер Вараев Башир, СССР кубок яькккха велосипедист, спорта мастер Богодухов Олег, яйгача атлетиках йола СССР чемпионка, дунен халкъашта юкъерча класса спорта мастер Новосельцева Лиля, боксераш Себиев Рамзан, Тарамов Руслан, Арсалиев Iусман. Доккхал ду вай штангистех — дунен халкъашта юкъерча класса спорта мастерах Арсамаков Исраьилах, Седаев МухIадех, цар хьехамчах — РСФСР заслуженни тренерах, Нохч-ГIалгIай АССР физически культура заслуженни болхлочох Кодзоев ИбраьхIимах, дукхача кхычарех.

Спортивни сий даккха дика хьалаш да вай спортсмений. Республике я 9 стадион, 4 нек ду бассейн, 352 спортивни зал, 317 стрелкови тир, 1835 спортивни а футбольни а майда, 1.5 эзар совгIа болча спорта болхлочой физкультура преподавателеи кхоачашду физически культуреи спорти дегIадоаладе, аьнна партеи паччахьалкхенои тIадилла декхар. Хьинаре къахьег инструктораша-методисташа Бебехин Бориса, Денисенко Владимира, Абдулина Риммас, Даудов Белала, Дужиева Светланас, СССР заслуженни тренера Багаев Дэге, РСФСР заслуженни тренераша Яковлева Раисас, Куцель Феликса, Аврагимова Софьяс, Вартанов Григоре, Якушов Эдуарда, Гасаев Ахьмада, тренераша Адаменко Вячеслава, Моребис Владимира, Осташко Николая.

Нохч-ГIалгIайчен доккхал де хIама да: духхьал укх ах шера вай республика спортсменаша еррингсоюзни а дунен халкъашта юкъерча а тайп-тайпарча яхьашка 23 медаль яьккхай. Из боккха толам ба.

Йоккхача спорта хьалхашка латтараш ший декхараш да, бакъда, кхы царел кIезигагIа маIан доацаш да массови физически культуро кхоачашдераш а. Цу даькъе мишта латт хьал вай республике? Наьха унахцIено чIоагIъяра йолча тайп-тайпарча балха формашта юкъеэзав 280 эзар гаргга саг. Цу гIулакха лаьрхIа занятеш хул «УнахцIено» яхача группашка, производственни гимнастика ю, туристски а спортивни а секцешка, ГТО группашка дакъа лоацаш дукха нах ба. Эзараш нах юкъеэзаб укх шера дIайолаеннача 9-гIча ахканарча Нохч-ГIалгIайчен спартакиадо.

Тха балха хьахиннай керда формаш а. Царех цаI — физкультурно - унахцIенон шоаттденош. Цар керттера декхараш — физкультурана дукхагIа нах юкъеозар. Таханара цIей хул хIанз оаха кхозлагIа чакхдоаккхача цу тайпарча шоаттдийнахьа.

Физкультурни болх дика лелабеш дукха предприятеш я Нохч-ГIалгIайчене. Царна юкъе я «Красный молот» завод, «Советская Россия» яха совхоз, кхыяраш. Цу боахамий дикагIа бола производственникаш физкультураца хьоашал долаш ба.

Дукха дика хIамаш карIдаьнна дале а, ала йиш яц, массаволча болхлочун, гIулакхерча наьха, колхозхой, цар дезалхой быта, вахара дакъа хинна физкультура дIаэттай аьнна. Къаьстта эсала латт из гIулакх юрташна. ДукхагIча даькъе из ишта да, цу балха йоакхо кIезига ендаь. Бакъда, юрташка болх беш я берий-кхелетарий школаш, цига чакхдоах «ГТО кIираш», «Урожай» ДСО спартакиада зачетах йола а «Россе богатыраш» яха а яхьаш. Масала, Урус-Мартана районе традиционни хинна дIаэттай цар мехкахочун — Сийлахь-боккхача Даймехка тIема доакъашхочун Гучиев Iаьлий цIерагIа йола ший лоIамагIа кIалтохаргах латаш болча бореций турнир чакхйоахилга. Уж яхьаш Iалаьмате чIоагIа езаенна я республика къоначa борецашта.

Кхы цхьаькха а лоархIаме проблема латт юрташта хьалхашка: спортивни базаш ца хилар. Цу гIулакха средствашца дикка гIо де таро яр боахамий, предприятей. Цига новкъостал дергдар комсомольцаша а кагирхоша а. Цу даькъе эггара хьалха де дезар: йолаш йола спортивни сооруженеш тоаяр. Нагахьа санна дог а лазаш из гIулакх дIадоладой, дикка тоалургдар из гIулакх. Халахете а, дукха я из болх формально лелабеш, лоадамбоаца мероприятеш чакхйоахаш, де дезар хьа ца деш йола моттигаш.

Геттара эсала латт республика районашка эскаре гIулакх де баха беза кагий нах кийчбелга. Цхьаболчарна хац нийса топ кхосса, нек де. ХIаьта из ховш воацачун вIаштIехьлац ГТО Еррингсоюзни комплекса норма дIаяла.

Даьхе лорае кагирхой кийчбеча лоархIаме моттиг дIалоац тIема-патриотически а интернациональни а кхетам луш уж кхебаро. Из болх беча дикка новкъостал де таро я тIема, парте, къахьегама а спорта а ветераний.

Физически культура а спорта а занятешка кагирхой, къахьегамхой юкъеозар — тха декхар. Цу гIулакха лаьрхIа, болх чакхбаьннача хана а, шоаттеи кIиранни деношка болх беш хургья тха спортивни аренаш.

ТIехьа ца тетташ республике хьалъе еза культурно-спортивни комплексаш. Тахан Нохч-ГIалгIайчене уж 33 я, бакъда, хIанз а шоай болх бизза дIаболабаьбац цар.

ТIадоагIача шера «Динамо» яхача стадиона спортивни базе физкультурно-унахцIенон комбинат хьаелла лаьрхIад оаха. Укхаза прокатни пункташ, спорта тайп-тайпарча доакъой абонементни группаш хургья, физкультуре дакъа лаца безам болча наьха ханашка а хьашташка а хьежжа. 1986—87 шерашка хьалъяь яргья ловзоргий манеж.

Физкультурникашта а спортсменашта а кхы цхьаькха дика хIама хургда цига. Укхаза хьайоалаергья республикански лорий-физкультурни диспансер.

ДIахо йодача хана физически культуранеи спортанеи ма могга дукхагIа нах юкъеозар — деррингача халкъа декхар. Из кхоачашде вIаштIехьдаргда нагахьа санна из болх партийни,, советски, комсомольски, профсоюзни, боахамий организацеша цхьана бой.

Е. БАЙРАКОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча физически культурен спортен комитета председатель.

ХОАМАШ

«ГУЙРЕ - БIАЬСТИ»

Иштта цIи йолаш яр 1968—69 шерашка даьча бераштa юкъе футболах ловзаш Российски Федераце хьалхара моттиг яккхара город Казане хинна финал. Шо-шоай зонашка хьалхара моттигаш яьха командаш яр цига гулъеннараш. Нохч - ГIалгIайченера цига дакъа лоацаш бар горОНО СДЮСШОРа футболисташ. Шоай подгруппе грозненцаша, пермякаша, Ростоверча спортинтернатерча кхувшбоагIараша йиъ-йиъ очко яьккхаяр.

Нохч-ГIалгIайчен викалаш цкъа ца эшаши цхьа бургац шоай коанаIараштa чу ца йоалийташи лайзабар цу ханналца. Бакъда, пермякашца а, ростовчанашца а цар хинна вIашагIкхетараш чакхдаьлар цхьаккха команда кот ца йоалаш. Из бахьан долаш чемпиона цIи ростовчанаша яьккхар, хIаьта дото призераш пермякех хилар. Вай футболисташа пхелагIа моттиг яьккхар.

* * *

ИНЪЛАГIА ТУР

Чакхъяьлар футболах йолча Нохч-ГIалгIай спартакиада йиъ лагIа тур. Цига дакъа лоацаш яр бархI команда. Уж вIашагIкхетараш чакхдаьлар укх тайпара: «Труд» — «Урожай» — 3:2, «Спартак» — «Локомотив» — 1:0, «Динамо» — «Буревестник» — 4:2. Просвещене министерства футболисташца «Трудовые резервы» яхача команда хинна ловзар чакхдаьлар счет 16:0 йолаш. Гуш да, «Трудовые резервы» яха команда цу яхьашка во кийчъеннилга.

Хьалхарча моттиге йолаш хьайоагIа «Труд» яха команда.

Т. СОКОЛОВА.

УКХАЗА ЧЕМПИОНАШ КХЕБУ

Шоай тренировка дIайолаялалехьа тайп-тайпара массехк гимнастически упражнени ю Орджоникидзевскерча берий-кхелетарий спортивни школе Iомалуш болча борецаша-классикаша. Уж упражненеш бераш яь даьлча, цар тренеро, цу школа директора Белхароев Асхьаба тренировка е тIахьех. Цу спортсменашта юкъе ба республикански а, еррингроссийски а, деррингдунен а яхьашка дакъа лоацаш хинна къона борецаш.

Спортаца шоай вахар дувза лаьрхIа кагирхой декхарийла ба, технически правилаш Iомаяь ца Iеш, шоаш яхьаш дIахьоча майдан тIа а лакха культура, эхь-эздел гойташ хила. Ишта аьнна хеташ ва классически хьисапе кIалтохаргах латара 26 шу дIаденна, дуккхача яхьашка котало яьха вола СССР спорта мастер Белхароев Асхьаб.

Дизза ткъо шу хьалха, цу хана школьник волаш, кхувшбоагIараштa юкъе хиннача яхьашка Асхьабах хул Киргизе чемпион.

1963 шера шозза — кхувшбоагIараштa юкъеи цул тIехьагIа боккхийчарна юкъеи «Урожай» общества яхьашка шоллага моттигIаш яьхар цо. Хьаьта 1970-чеи 1971-чеи шерашка Асхьаб хул мехка хиннача студентий яхьий призер. Кхозза вай республика чемпион а хиннав из. Ер иттлагIа шу да Асхьаб СССР спорта мастер вола.

Бакъда, атта хиннабац Асхьаба спортивни никъ. КIезига нийсъенаяц халонаш. КарагIдаьнначо сонта а ваьхавац, халонаша кIал а витавац. Цудухьа оал спортах — из деналдарий я, аьле. Из деррига дага а доаллаш, Асхьаба лаьрхар шийна ховр дIалуш а дIаIомадеш а кхувшбоагIарех спортсменаш бе. Ишта хул цунах тренер. Уж ший уйлаш кхоачашъяр духьа, эггара хьалха из деша отт Нохч-ГIалгIай пединститута спортивни факультете. Дийтта шу хьалхагIа из чакхъяьккхар.

Пхи шу даьннад Сунженски райцентрерча берий-кхелетарий спортивни школе, цун директора Белхароев Асхьаба классически хьисапе кIалтохаргах латара секци хьайийлла. Из секци кагирхошта чIоагIа эшаш хиннилга гучадоакх цига дешаш бIаь совгIа бер хиларо. КIезига дац цар даьха толамаш а. Асхьаба из кьайийлла цхьа шу доаллаш, 1981 шера город Тырнаузе хилар Еррингсоюзни турнир. Цига чемпионий цIераш яьхар Героев Хизира, Чагиев Беслана, Боков Абзос, Галаев Мухарбика, призераш хилар Коригов Хьамзатах, Джантамиров Iийсайх. Лурчохи соахкеи кхувшбоагIараштa юкъе хиннача еррингсоюзни яхьашка шозза чемпион хилар иттлагIча классе дешаш волча Гадамаури Iумарах. СССР спорта мастералла кандидат вола Сайнароев Iийса — вай республика чемпион а еррингсоюзни турнирий шозза призер а ва.

Бакъда, сунженцаша эггара чIоагIагIа доккхал дер, СССР кхелетарий вIашагIтехача команда член, укх деношка Болонья яхача итальянски городе Европа чемпиона цIи а яьккха цIавена Албаков Аслан ва.

Цига хьалхара латар Аслана хилар шведаца. Счет 8:0 йолаш вай мехкахо котваьлар. Швейцарера спортсмен а счет 14:0 йолаш эшавир цо. Датчанаца хинна латар а ер котвоалаш чакхдаьлар. ПхелагIа хинна вIашагIкхетар а счет 18:0 йолаш ер толаш хилар. Финале Аслан летар Румынерча атлетаца. Счет 10:3 йолаш кот а ваьнна, Европа чемпиона цIи яьккхар Аслана.

Цхьайолча хана цу тайпарча коталонаша сонтавоаккх саг. Бакъда, уж тайпа хургбоацаш, бокъонца советски наьха оамалаш Iомаеш кхебу ший спортсменаш Белхароев Асхьаба. Цудухьа хургда из. Асхьаба кхебеча спортсменашта юкъе цкъаь-цкъа сонтаваьнна батт урагIа яха саг ца хилар, мел боккха аьттув баьннаб, аьнна. Деррига шоай хьинар а хьаькъал а тIадахийта къахьег цар тренировкашка.

Орджоникидзевскерча берий-кхелетарий спортивни школе йоаггIача бесса занятеш чакхъяха Iа яха дика хьалаш дац. Iай шийла хул, спортивни инвентарь тоъаш яц. Района а республика а организацеша цунна новкъостал доре, цунах массанена пайда хургбар. Из гIулакх тIехьа ца тетташ де дезаш а да. Халонаша кхера ца беш, беррига шоай низ а хьинар а дIалуш къахьегаш, Нохч-ГIалгIайчен спортивни сий доаккхаш хьабоагIача спортсменашта а цар тренера а гIо де доагIа.

Л. ЧАБАЕВ.

СУРТА ТIА: Европа чемпион А. Албакови цун тренер А. Белхароеви.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

ТВ

10 АВГУСТ
I ПРОГРАММА
ТАХАН — ФИЗКУЛЬТУРНИКА ДИ.

8.00 — «Ха».
8.35 — Физкультурника Денга. «Массава а старте», «Къонала цIей», «Хьалъайе парусаш» яха документальни фильмаш.
9.20 — «Дукха а дика товараш».
9.50 — «Эквадор — экватора тIа улла мохк». Телевизионни документальни фильм.
10.20 — «Документ «Р». Художественни телефильм. 3-гIа сери.
11.35 — «Дош да Радкевича» яхача (Минск) «Сий къахьегарга хьежжа» оалача циклацарча телевизионни документальни фильма премьера.
12.05 — «Музеяшкеи выставочни залашкеи гIолла». И. Н. Крамске цIерагIа Воронежски художетвенни музей.
12.40 — Тахан — физкультурника Ди. СССР спорткомитета председатела М. В. Грамова къамаьл ду.
12.50 — Советски композиторий иллеш.
13.05 — «Дезал а школа а». Тележурнал.
13.35 — «СелаIад» яха халкъа кхолламах йолча телевизионни программай VI-гIа Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Малийски илле седкъий» (Мали).
13.55 — Т. Кузовлев. «Дийна хий». Поэма, Iоеш авторо.
14.15 — Мультфильмаш: «ХIахIу, сабарде Iа!». 9-гIа выпуск. «Самокатех йолча конкурсера Пети».
14.30 — «Кердадараш».
14.45 — Политически обозревателa Г.В. Пряхина беседа. Дакъа лоац: КПСС ЦК члена. КПСС Ростовски обкома хьалхарча секретара А. В. Власова а Социалистически Къахьегама Турпала, № 2 йолча Новочеркасски берий цIен директора В. К. Куприянова а.
15.15 — «БIаргагушдар — теша халадар».
16.20 — «Кердадараш».
16.25 — «АхI а Эшахь а да наькъа даха арадаьнна». Мультфильм.
16.35 — Центральни телевидене политически обозревателца Ф. Сейфуль-Мулюковца кагирхой вIашагIкхетар. Ленинградера передача.
18.00 — ФутболагIа йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Днепр».
19.45 — «Нагахьа санна унахцIена хила безам бале».
20.10 — «Кердадараш».
20.15 — «Спорт, безам, фантази». Киноконцерт.
21.00 — «Ха».
21.35 — Цыганий иллеши халхараши. «Ромэн» яхача театра артисташа дакъа а лоацаш йола концертни программа.
22.45 — Хи тIарча спорта тайпай Европа чемпионат. Нек дар. Синхронно нек дар. Хи тIара поло. СССР сборни — Венгре сборни. Болгарера передача.
23.00 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Нагахьа санна унахцIена хила безам бале».
8.30 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа.
9.00 — «Коля а Мурр а», «СелаIадах йола баллада», «ДIамелдоладаьр аханахьа кхаьчача юкъагIдуташ хинна кIаьнк» яха мультфильмаш.
9.20 — Якутски телевидене программа.
9.55 — «Котбаьннараш». Фронте хиннача доттагIий клуб. Ветеранаш - кавалеристаш вIашагIкхетар.
11.15 — «Дебют». Халхараш дергда А. С. Пушкина цIерагIча опереи балетан Горьковски театра солиста С. Цветнова.
11.40 — «Салтеи лехьи» яха бераштa лаьрхIа телеспектакль.
13.00 — «Саг Лаьттан тIа дава».
14.00 — «Кинопанорама».
15.30 — «Дунен халкъашта юкъера гIулакхаш довзийтар».

ГСТ

15.50 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
16.00 — Фильм - реклама.
16.10 — «Халкъа кхоллам» (нохчий меттала).
16.35 — ГIишлонхочун Денга. «Хьалъуттташ да керда гIирсаш» (нохчий меттала).
16.55 — ГIишлонхошта лаьрхIа концерт.

ЦТ

17.25 — «Баьццара фургон». Художественни телефильм. 1-гIеи, 2-гIеи сереш.
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Циркера хурси» яха мультфильм.
20.00 — ФутболагIа йола СССР чемпионат. «Динамо» (Минск) — «Динамо» (Киев). 2-гIа тайм. Минскера трансляци.
20.45 — «Мары». Документальни телефильм (Ашхабад).
21.00 — «Ха».
21.35 — «Кхычун декхараш кхоачашдер». Художественни фильм.

11 АВГУСТ
I ПРОГРАММА
ГIИШЛОНХОЧУН ДИ

8.00 — «Ха».
8.35 — «Iверски хиннараш». «Калининский» яхача совхозе бахача наьха салоIам вIаштIехьбаккхарах йола телеочерк.
9.05 — «Га мишта юхадиннлу». Документальни телефильм (Алма-Ата).
9.20 — «Спортлото». 32-гIа тесса кхадж.
9.30 — «Гургал бетта сахьат».
10.00 «Советски Союза гIулакх ду!».
11.00 — «УнахцIено».
11.45 — «Iуйранара почта» яха музыкальни передача.
12.15 — Советски лаьтта хинна вIашагIкхетараш.
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Тахан гIишлонхочун Ди.
15.15 — «Шун письмогIа». Музыкальни передача.
15.55 — Советско - финляндски Iилма-технически цхьана къахьегара 30 шу дизарга. «Археологера даьнна космосе кхаччалца а, хиначунгара денз хургдолчунга кхаччалца а» яхача СССР Гостелерадиос а «Юлейсрадио-ТВ-2» а (Финлянди) цхьана даьккхача документальни телефильма премьера.
16.55 — «Кердадараш».
17.00 — Андроникова дош. «Невски проспект». Телефильм.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — Мультфильмаш: «ХIахIу, сабарде Iа!». 10-гIеи, 11-гIеи выпускаш. «Тамашийна беш».
19.25 — «Кердадараш».
19.30 — «Шляпа». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — Футбольни обозрени.
22.05 — «Сан-Винсентерча эстрадни илле фестивале».
22.50 — Хи тIарча спорта тайпай Европа чемпионат. Синхронно нек дар. Хи тIара поло. Нек дар. Югославера сборни — СССР сборни. Болгарера передача.
23.30 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаотта!».
8.15 — «ХIара сурта тIа малх ба!».
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Эрсий къамаьл».
9.30 — ГIишлонхочун Денга. «Хьалде фу хала да»... «ГIишлош хьалъелгеи архитектуреи», яха документальни телефильмаш. Киножурнал.
10.05 — СССР Паччахьалкхен академически симфонически оркестра концерт.
11.00 — «Дийнача хIамай дунен тIа».
12.00 — «Вай цIагIа». Телевизионни обозрени.
13.10 — «Гаьнарча гIайрен къайле». Мультфильм.
13.40 — «Чемпионага дола хаттар» яхача шахматех ловзара хьайкъехьарча документальни фильм премьера.
14.10 — ДIалокх «Новатор» яхача (Москва) гIишлонхой культура ЦIен духовой оркестро.
14.30 — «Д'Артаньян а кхо мушкетер а». Телевизионни кхаь серех долча художественни фильма. 1-ра сери.
15.55 — «Шо ладувгIа хьех София Ротарус».
17.10 — «Машар а кагирхой а».
17.55 — «ГIорбаьнна советски композитораш — Ленински преме лауреаташ». Д. Кобалевский.
19.35 — Классически хьисапе кIалтохаргах латара дунен чемпионат. Норвегера передача.
20.00 — «Бийса даькъала хилай шун, бераш!».
20.15 — РегбегIа йола СССР чемпионат. «Фили» — Ю. Гагарина цIерагIа ВВА. «Фили» яхача стадионера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Аз гIа боах Москве гIолла». Художественни фильм.

Хьамсара эцархой!

«Промтовары» яхача розничн торговле объединене тикашка 13—15 августе хулача выставке шуга дохкаш хургда хIанзарча моделех, леладе, аттеи хозен дола тIормигаш.

Дувла тха тикашка укх адресех:

«Березка» яхача № 18 йолча — Ильича Заветий улица, 183;

«Юбилейный» яхача № 79 йолча — Тухачевске улица, 1;

«Рассвет» яхача № 29 йолча — Ленина улица, 207.

«Промтовары» объединени.

Шоана лаьрхIа «Промтовары» яхача розничн торгови объединене тикашка цхаралех яь хIамаш йохкаш выставкаш хул 20—23 августе.

Оаха шо хьех тикашка:

«Кхалнаьха товараш» яхача № 20 йолча — Мира улица, 68;

«Сюрприз» яхача № 23 йолча — Орджоникидзе проспект, 91.

«Промтовары» объединени.

РАДИО

10 АВГУСТ
ТАХАН — ФИЗКУЛЬТУРНИКА ДИ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.35 — «Юртара вахар» (нохчий меттала.
10.15 — «Вай лоалахой болча» (гIалгIай меттала.
10.30 — Реклама (эрсий меттала.
11.00 — «Къонал» (эрсий меттала.
11.30 — «ГIишлонхой» (эрсий меттала.
12.40 — Концерт (гIалгIай меттала).
13.00 — КПСС XXVII съезда наькъадолхаш! «Коммунисташи яхьи» (нохчий меттала).
15.15 — Физкультурника Денна хетаяь ашарий программа (эрсий меттала).
16.00 — «Кавказа Iуйре» яха радиожурнал (эрсий меттала).
17.15 — «Ашарий почта» (гIалгIай меттала).

11 АВГУСТ
ГIИШЛОНХОЧУН ДИ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачай программа ((эрсий меттала).
7.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.25 — «Шоана дукхаеза ашараш» (эрсий меттала).
9.00 — ГIишонхочун Денна хетаяь дезача ден программа (эрсий меттала).
15.15 — «Шун магнитофона» (нохчий меттала).
16.00 — «Школьни глобус» (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — Иллеца доттагIал долчарна дола концерт (нохчий меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 7—12 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 26—31, Грозне 28—30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 16—21, дийнахьа 28—33 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ФЕ ХИЛА

ХьалхагIа бась хиннача хоама тIа оаха дийцар корта бохабу малар менна хиннача водителаша наькъашка даьча хьовзамех лаьца.

Укх шера 8 августага кхаччалца водителаша корта бохабу малар а менна 31 авари яьй. Цул совгIа цу ханналца ГАИ инспектораша из бахьан долаш совцабаь шоай а паччахьалкхен а транспорт лехкаш бола водителаш 1820 саг ва.

«Чеченингушвино» объединене грузовой автомобиль лехкаш хиннача А. Исмаилова корта бохабу малар а менна Грозненски районе бийсана сахьат доалача хана Грозный — Советское яха никъ Ростов—Баку яхача паччахьалкхен трассах хьакхеттача метте КБАССР «Турист» яхача гаража чуйоагIаш йола автобусаца вIашагIкхийттаяр. Автобусаца хиннача пассажирех 4 саг больнице вихьав. Из наькъа хьовзам хиннаб, вай хьалхама аллара, бийсана сахьат даьннача хана. Из ха я автомобиль гараже латта еза ха, амма из водитела шийна ловчча хехкаш хиннай. Гуш да «Чеченингушвино» объединене шоашта чуйоагIаш йолча автомобилашта во тIахьожам лоаттабеш хилар, цул совгIа наькъашка арабаьннача водителашна уж хьожаш па хилар а. Цудухьа объединенена чубоагIаш болча водителаша яьй 6 автоавари. Цу аварешка 2 саг вийнав, 15 сага човнаш а яьй.

«Виноградный» яхача винсовхозе жа Iу волча мотоцикл лехкаш хиннача Ш. Матаева Шелковской районе Гребенская яхача станице легковой автомашина тIатехай ший мотоцикл.

Иштта Урус-Мартановски районе г. Грозне № 4 йолча профтехучилище деша вагIача Р. Г. Абдулаева ше лехкаш йола мопед грузовой автомашина тIатехай.

Из тайпа сурт да ер а. В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ заводе оператораллa болх беш волча В. А. Соколова Октябрьски районе Левандовске цIерагIча улица тIа духьала йоагIача «Жигули» яхача машина тIатехай ше лехкаш йола мотоцикл. Мотоциклистий бехкагIа яьча аварешка мотоциклаш лехкачарнеи царца хиннача пассажираштеи тайп-тайпара човнаш яьй.

Чакхдаьннача кIирагIа (1—8 августа) Нохч-ГIалгIай АССР наькъашка 22 автоавари хиннай, 2 саг веннав, 30 сага човнаш яьй.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора—2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04: промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02218. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3744.